

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVII Nisan / April 2023 Sayı / No. 2

**ANONİM ORTAKLIKTA AZINLIĞIN ÖZEL DENETÇİ ATANMASI
İSTEMİNE İLİŞKİN ÇEŞİTLİ SORUNLAR ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

AN EXAMINATION ON VARIOUS PROBLEMS REGARDING THE
MINORITY'S REQUEST TO APPOINTMENT OF A PRIVATE AUDITOR
IN JOINT STOCK COMPANY

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ*

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1226197](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1226197)

Özel denetim, esas itibarıyla pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkını güvence altına alan bir müessesedir. Bilgi alma ve inceleme hakkını kullanarak tatmin olmamış her pay sahibine, belirli olayların açıklığa kavuşturulması için TTK m. 438 gereğince genel kuruldan özel denetim talebinde bulunma imkânı getirilmiştir. Özel denetim mekanizmasına ilişkin olarak kademeli bir yapı inşa edilmiştir. Genel kurulun bu talebi ret ya da kabul etmesine göre, TTK m. 438 ve 439 hükümlerinde iki farklı özel denetim davası öngörülmüştür. Genel kurulun reddi üzerine yalnızca azınlık, özel denetçi atanması isteminde bulunabilir (TTK m. 439). Azınlık tarafından özel denetim talebinde bulunulması hâlinde mahkeme, özel denetime ilişkin koşulların varlığının mevcut olup olmadığını saptamalıdır. TTK m. 439 gereğince azınlık tarafından açılabilen özel denetim davasında hâkim -TTK m. 438'in aksine- daha etkin bir rol üstlenir. Azınlığın özel denetçi atanması istemine ilişkin, uygulamada karşılaşılan ve doktrinde tartışılan bazı sorunların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel denetim, özel denetçi, azınlık hakkı, anonim ortaklık, bilgi alma ve inceleme hakkı.

* **Dr. Arş. Gör.**, Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı / KARABÜK, e-posta: yasemin.aslarucyildiz@karabuk.edu.tr, ORCID:0000-0002-4011-6871 DOI: 10.34246/ahbvuhfd.1226197

* İntihal / **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

ABSTRACT

Private audit is essentially an institution that guarantee the shareholders' right to request information and examination. Every shareholder who is not satisfied by exercising his right to request information and examination has been given the opportunity to request a private audit pursuant to article 438 of Turkish Commercial Code (TCC) No. 6102 from the general assembly to clarify certain events. A gradual structure has been built regarding the private audit mechanism. Depending on the rejection or acceptance of this request by the general assembly, two different private audit cases are foreseen in the provisions of Art. 438 and 439 TCC. Upon the rejection of the general assembly, only the minority may request the appointment of a private auditor (Art. 439 TCC). In the case of a request for private audit by the minority, the court must determine whether the conditions regarding the private audit. The judge in the private audit that can be opened by the minority pursuant to Art. 439 TCC -unlike Art. 438 TCC- it takes on a more active role. It is necessary to clarify some of the problems encountered in practice and discussed in the doctrine regarding the request of the minority to appoint a private auditor.

Keywords: Private audit, private auditor, minority rights, joint stock companies, the right to request information and examination.

EXTENDED ABSTRACT

With the private audit institution that assures shareholders' rights to request information and examination, each shareholder has been given the right to request clarification of certain events through a private audit from the general assembly, subject to certain conditions (Art. 438/1 TCC). If the general assembly approves this request, the company or each shareholder may request the appointment of a private auditor pursuant to Art. 438/2 TCC. If the general assembly rejects this request, only the minority can make an application for a private auditor from the court (Art. 439 TCC). In other words, two different private audit cases are foreseen in the provisions of Art. 438 and 439 TCC. The study's main purpose is to reveal some controversial issues in the doctrine regarding the minority's private audit request and offer solutions to these problems.

The private audit request is subject to the existence of certain conditions, according to Art. 438/1 TCC. Although Art. 438 and 439 TCC are governed by different principles in many ways, they should be regarded as interrelated provisions. Both provisions are related to the private audit request and are the continuation of each other, dealing with the two possibilities of acceptance or rejection of the request by the general assembly. Therefore, the conditions sought in Art. 438/1 TCC are necessary to call for a private audit request in accordance with Art. 439 TCC. In order to fulfill the precondition for the right to request information and examination, which is the prerequisite for a private audit request, it is not necessary to apply to the court under Art. 437/5 TCC.

It is sufficient that the right is put forward by the shareholder in the general assembly.

For the minority to request a private audit, the request does not have to be rejected without just cause. Even in the case of rejection of the private audit request due to non-fulfillment of the conditions in Art. 438/1 TCC, the minority can sue out pursuant to Art. 439 TCC. In such a case, the company should try to prove that the private audit conditions do not exist. For the minority to request the appointment of a private auditor, it should not be expected that the general assembly will take a formal rejection decision. Accepting the contrary may render the minority right guaranteed by Art. 439 TCC ineffective, and it is also incompatible with the nature of minority rights. In this context, the general assembly chairman's failure to put the private audit request on the agenda and submitting it to the vote, the postponement of the implementation of the private audit decision previously taken by the general assembly, and the decision to appoint a special auditor by excluding the issues to be examined partially or completely from the scope of the audit should also be considered as the rejection of the general assembly.

GİRİŞ

Pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına güvence teşkil eden özel denetim müessesesi ile belirli şartların varlığı hâlinde, her pay sahibine -gündemde yer almasa bile- genel kuruldan belirli olayların özel denetimle açıklığa kavuşturulmasını talep etme hakkı verilmiştir (TTK m. 438/1). Genel kurulun bu istemi onaylaması hâlinde, şirket veya her bir pay sahibi TTK m. 438/2 gereğince özel denetçi atanmasını isteyebilir. Genel kurulun bu talebi reddetmesi durumunda ise yalnızca azınlık, mahkemeden özel denetçi atanması isteminde bulunabilmektedir. Bir başka deyişle, genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi, bir azınlık hakkını ortaya çıkarmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki çalışma, genel kurulun reddi üzerine azınlığın TTK m. 439 gereğince mahkemeden özel denetçi atanması istemine ilişkindir. TTK m. 438 uyarınca genel kurulun istemi kabulü hâlinde her bir pay sahibi tarafından talep edilebilen özel denetim istemi -bağlantılı noktaları hariç olmak üzere- çalışmanın kapsamı dışındadır. Bunun yanı sıra çalışmanın esas gayesi, azınlığın özel denetçi atanması istemini her yönüyle incelemek değil; bilakis azınlığın özel denetim istemine ilişkin doktrinde tartışmalı, uygulamada sorunlu olan bazı hususları ortaya koymak ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunmaktır.

Azınlığın özel denetçi atanması istemine ilişkin çeşitli sorunlara geçmeden önce konunun mantığının oturtulabilmesi ve müessesenin daha

iyi kavranabilmesi gayesiyle, özel denetimin azınlık hakları içindeki yeri ve amacı konularına değinilecektir. Sonrasında sistematik sıra ile azınlığın özel denetçi atanması istemine ilişkin çeşitli sorunlar ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle TTK m. 439 gereğince özel denetçi atanması isteminde bulunabilecek kişilerin azınlık sıfatına ilişkin doğabilecek hukukî sorunlar üzerinde durulacaktır. Sonrasında TTK m. 438'deki şartların TTK m. 439 uyarınca azınlığın özel denetçi atanması talebinde bulunabilmesi için de aranıp aranmayacağı meselesi çözüme kavuşturulacak ve aranan şartlara ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir. Son olarak pay sahiplerinin özel denetim isteminin hangi durumlarda genel kurul tarafından reddedilmiş sayılacağı ile azınlığın özel denetçi atanması isteminin reddine ilişkin mahkeme kararının kesin olup olmadığı meseleleri incelenecektir. Çalışmada ulaşılmaya çalışılan nihaî hedef, azınlığın özel denetçi atanması istemi hakkındaki bu hususlara ilişkin sorunlu noktaları mercek altına almaktır.

I. ÖZEL DENETÇİ ATANMASI İSTEMİNİN AZINLIK HAKLARI İÇİNDEKİ YERİ

Anonim şirketlerde özel denetim, TTK'nın 438 ilâ 444. hükümlerinde düzenlenmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki genel kuruldan özel denetim isteminde bulunma hakkı, kanunen¹ her pay sahibine tanınmıştır (TTK m. 438/1). Bu talebin genel kurul tarafından kabulü hâlinde şirket veya her bir pay sahibi, reddedilmesi hâlinde ise yalnızca azınlık, mahkemeden özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m. 439/1). Bir başka deyişle, genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi, bir azınlık hakkını ortaya çıkarır². Azınlığın mahkemeden özel denetim talebi, TTK m. 439 hükmünde "*Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret*

¹ Doktrinde, Kanun'da yer alan hükümlere ek olarak esas sözleşme ile de yeni bazı azınlık haklarının düzenlenebileceği kabul edilmektedir (Bu hususta bkz. Oğuz İmregün, Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafı ve Bunları Telif Çareleri, İsmail Akgün Matbaası 1962, s. 81-82; Nejat Aday, "Anonim Şirkette Özel Denetçi", *Prof. Dr. Hayri Domaniç'e Armağan*, Mitos Yayınları 1995, s. 21).

² TTK m. 438/1 gerekçesi. Diğer azınlık hakları ile karşılaştırıldığında, kullanılabilmesi bazı ek şartlara tâbi tutulduğu için özel denetçi isteminin «nitelikli azınlık hakkı» olduğu yönünde bkz. Reha Poroy/ Ünal Tekinalp / Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, 14. Bası, Vedat Kitapçılık 2019, N. 642b; Ali Pashlı, "Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi Tayini", Ünal Tekinalp'e Armağan, C. I, Beta Basım Yayın 2003, s. 625.

mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilir." şeklinde düzenlenmiştir. Pay sahiplerinin özel denetim talebinin genel kurulca reddedilebileceğini dikkate alan kanun koyucu, genel kurulun ret kararıyla mezkûr talebin etkisiz kalmasına imkân vermeyecek şekilde bir sistem öngörmüştür³. Böylece taleple birlikte özel denetim mekanizmasının olabildiğince harekete geçmesi sağlanmaya çalışılmıştır⁴. TTK m. 439 gereğince azınlık tarafından açılacak özel denetçi atanması istemli dava ile TTK m. 438 gereğince genel kurulun kabulü üzerine açılacak dava birbirinden farklıdır. Şöyle ki genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi halinde, özel denetim isteyen azınlık pay sahipleri ile şirket, -TTK m. 438'in aksine- özel denetimin gerekliliği hususunda ihtilaf içindedir ve bu ihtilafın mahkeme tarafından çözülmesi gerekir⁵.

Anonim şirketlerin farklı çıkar gruplarını bünyesinde barındırması ve çoğunluk ilkesi⁶ ile yönetilmesi, şirkette çıkar çatışmalarına yol açar⁷. Hissedarlar demokrasisi şeklinde adlandırılan prensip gereğince, hisselerin ekseriyetine sahip olanlar, çoğu zaman anonim şirkete de hâkim konumdadır⁸. Şöyle ki şirkette pay veya oy çoğunluğuna sahip olan grup, genel kurulda çoğunluğu sağlayarak kararların belirleyicisi olur; bunun yanı sıra şirketin yönetimi ve denetimi için seçtikleri yönetici ve denetçilerle ortaklığın kaderini

³ TTK m. 438 gerekçesi.

⁴ Soner Altaş, *Şirket Denetimi (Bağımsız Denetçi, Denetçi ve Özel Denetçi)*, Seçkin Yayıncılık 2015, s. 266.

⁵ Sıtkı Anlam Altay, "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Saygı Sempozyumu, *GSÜHFD*, (2) 2013, <https://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/GUHFD-2013_2.pdf>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 56.

⁶ Çoğunluk mutlak anlamda sermayenin ya da oyların çoğunluğu anlamına gelmez; çoğunluk sadece genel kurula katılan pay sahiplerinin temsil ettikleri sermayenin veya bu paylara bağlanan oyların çoğunluğudur (Mahmut Tevfik Birsnel, "Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları", İmran Ökten'e Armağan, Sevinç Matbaası 1970, s. 627). Genel kurul, toplantı yetersayısı olan sermayenin dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin katılımıyla toplanır, ilk toplantıda bu oran sağlanamazsa ikinci toplantıda herhangi bir oran aranmaksızın katılanlar ile toplantı yapılır. Bu sebeple bir genel kurulda çoğunluğu sağlayan payların, şirketin tüm sermayesi içinde azınlıkta kalan bir oranda payı temsil etmesi de mümkündür (Seda Ulaş Kısa, "Anonim Ortaklıkta Yaşanan Çıkar Çatışmasının Azınlıkta Kalanlara Zarar Vermemesi İçin Öngörülen Hukuki Araçlar", *Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. I, Beta Yayınları 2003, s. 509).

⁷ Mehmet Helvacı, "Anonim Ortaklıkta Ticaret Kanunundan Kaynaklanan Azınlık Haklarının Hukuki Niteliği ve Tanımı", *Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınevi 1998, s. 297.

⁸ Tuğrul Ansay, *Anonim Şirketler Hukuku*, 6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları 1982, s. 254.

belirler⁹. Çoğunluk iradesi ile oluşan yönetim ve denetim organları üyeleri, konumlarını borçlu oldukları çoğunluk tarafından her an azledilme korkusu yaşadıkları için kendilerini seçen çoğunluğun menfaatlerini koruyarak hareket etmeye meyillidir. Çoğunluk ilkesinin mutlak biçimde uygulanması ise genel kurulda azınlığın çoğunluk karşısında elinin kolunun bağlı olmasına ve dolayısıyla sermayeye katılma konusunda isteksizliğine sebep olur¹⁰. Şirket yönetiminde çoğunluğa sahip olanların, kendileri haricindekilerin çıkarlarını ihlâl ederek şahsi menfaatlerine hizmet etmeleri, bazı azınlık haklarının öngörülmesini gerekli kılmıştır¹¹. Bu haklar, Kıta Avrupası hukukunda «koruyucu haklar (Schutzrechte)»¹² şeklinde adlandırılan grup içerisinde yer alan, çoğunluk gücü karşısında pay sahiplerinin durumunu kuvvetlendirmeyi amaçlayan çalışmaların ürünüdür¹³.

Azınlık haklarını, kural olarak yöneltildiği organın onayına bağlı bulunmaksızın azınlığın tek taraflı irade açıklaması ile kullanılabilen ve hakkın kötüye kullanılması denetimine tâbi olan talep hakları şeklinde tanımlamak mümkündür¹⁴. Türk Ticaret Kanunu'nda kanun koyucu, sermaye ve oy çokluğunu elinde bulunduran pay sahiplerinin şirketin karar mekanizması ile yönetim ve denetimine egemen olmaları karşısında, münferit pay sahiplerini ve azınlığı çeşitli hukuki araçlar ile çoğunluğa karşı özel olarak korumayı hedeflemiştir¹⁵. Bu bağlamda, bir yandan azınlığın haklı çıkarının çoğunluk gücünün kötüye kullanılması yoluyla henüz ihlâl edilmediği aşamada işlevini yerine getiren, bir başka deyişle böyle bir ihlâlin gerçekleşmesini önleyen tedbirler alınmış; bir yandan da böyle bir ihlâlin yaşanmasının neticelerinin

⁹ Arslan Kaya, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*, Banka ve Tic. Huk. Araş. Enst Yayınları 2001, s. 7.

¹⁰ Ulaş Kısa, s. 508-509.

¹¹ Ünal, Tekinalp, "Otuz Yıllık Uygulamanın Işığında Azınlık Hakları Sisteminin ve Uygulamasının Değerlendirilmesi", *Türk Ticaret Kanunu'nun 30 Yıl Semineri*, İstanbul 1988 (Tekinalp, Azınlık Hakkı), s. 231; Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi*, Makaleler I, İstanbul 2006, s. 89.

¹² Koruyucu haklar, yönetim kurulunun ve çoğunluk pay sahiplerinin suistimallerine karşı pay sahiplerini korumak gayesiyle onlara bahşedilen haklardır (Esra Kaşak, *Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar*, On İki Levha Yayıncılık 2019, s. 458).

¹³ Tekinalp, *Azınlık Hakları*, s. 231.

¹⁴ Helvacı, s. 309.

¹⁵ Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlık ve İmtiyazlı Pay Sahiplerine Karşı Korunması*, *Makaleler I*, On İki Levha Yayınları 2006, s. 216.

ortadan kaldırılmasını sağlayan çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir¹⁶. Azınlığın olumsuz oy kullanarak bir kararın oluşmasına engel olması, «olumsuz azınlık hakkı»¹⁷ olarak nitelendirilir¹⁸. Azınlığın kanun ile öngörülen hususlarda somut bir talepte bulunması hâlinde ise, «olumlu azınlık hakkının» varlığından bahsedilir¹⁹. Özel denetçi isteme hakkı da anonim şirketlerde önemli azınlık haklarından biridir²⁰. Bu azınlık hakkı, özünde bir talebi barındırdığı için olumlu azınlık hakkı niteliğindedir.

II. ÖZEL DENETİM MÜESSESESİNİN AMACI

Gerek anonim şirketin kuruluş işlemlerini üstlenen kurucular gerekse kurulmuş şirketi yöneten organ ve kişiler, kendilerine ait olmayan bir malvarlığı üzerinde söz sahibi oldukları için, bu kişilerin yetkilerini kötüye kullanarak şirketi (dolaylı olarak da pay sahipleri ve şirket alacaklılarını) zarara uğratmalarının önüne geçilmesi ve sebep oldukları zararların kendilerinden talep edilebilmesi bakımından denetlenmeleri zorunludur²¹. Diğer yandan pay sahipleri, haklarını ancak şirket işlemlerine ilişkin yeterince bilgi edindiği²² takdirde makul şekilde kullanılabilir ve şirket organlarının sorumluluğuna gidilmesinin gerekli olup olmadığına karar verebilir²³. Şirketler hukukuna

¹⁶ Ulaş Kısa, s. 510-511.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Halil Ali Dural, "Anonim Şirkette Olumsuz Azınlık Hakları Düzenlemesi", *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı*, Beta Yayınları 1999, s. 179-192.

¹⁸ Oğuz İmregün, *Anonim Ortaklıklar*, 4. Bası, Yasa Yayınları 1974, s. 246-247; Birsell, s. 631-632; Aday, s. 21; Selin Sert Canbolat, "Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının İncelenmesi", *TBB Dergisi*, 74, 2008, <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-74-389>>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 161-165; Alihan, Aydın, "Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlığa Karşı Korunması", *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yıl Armağanı*, 2. Bası Beta 2001, s. 30-31.

¹⁹ İmregün, *Anonim Ortaklıklar*, s. 246-247; Birsell, s. 631-632; Aday, s. 21; Sert Canbolat, s. 161-165; Aydın, s. 30-31.

²⁰ Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, Ders Kitabı, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık 2019, s. 523.

²¹ Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi*, *Makaleler I*, İstanbul 2006, s. 65. Benzer yönde bkz. Aydın s. 72.

²² Anonim şirketin faaliyetleri, işlemleri, ekonomik ve mali durumu hakkında bilgi alma hakkı, pay sahiplerinin menfaatlerine herhangi bir zararın gelmesini önleyici koruma tedbirlerinin başında gelir (Selçuk Öztekin, *Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 36 / İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1986, s. 301).

²³ Ömer Özkan, "Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması", *Batider*, 20(2), 1999, s. 27.

özgü «bilgi» pay sahipliği haklarının kullanılmasında pay sahibi bakımından çıkış noktasını oluşturan ve mezkûr hakların hangi doğrultuda kullanılacağına belirlenmesine zemin oluşturan veriler bütünüdür²⁴. Ancak anonim şirkette pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkı, şahıs şirketlerine oranla çok daha dar kapsamlıdır²⁵. Özel denetimin amacı da delillere ulaşma hususunda aciz olan azınlığın gereken delillere ulaşmasını sağlamaktır²⁶.

Özel denetim müessesesi, bilgi edinme hakkının güvencesi olma rolünü üstlenerek pay sahiplerinin şirketle ilgili belirli olaylar hakkında bilgi sahibi olmasına hizmet eder. Böylece pay sahipliği haklarının, genel kurullarda daha etkin ve bilinçli şekilde kullanılmasına imkân sağlar²⁷. Özel denetim hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkına (TTK m. 437) bağlı tali (ikincil) bir haktır²⁸. Özel denetçi atanması, kapsamlı bir bilânço incelemesine yönelik değil; açık ve anlaşılır olmayan belirli konularda pay sahiplerinin aydınlatılması amacıyla yöneliktir²⁹. Ayrıca özel denetim ile güdülen pratik amaç, kurucular ile yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler hakkında tazminat ve ceza davaları açılabilmesine imkân sağlayacak eylem ve işlemleri ortaya çıkarmak, bilânçonun doğruluk ve gerçeklik ilkesine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini anlamak, esas sermaye artırımını, azaltılmasını ve tasfiye gibi işlemlerin esas sözleşme ve kanun çerçevesinde yapılıp yapılmadığını saptamak ve yolsuz işlemlerin delillerini toplamaktır³⁰. Bu sayede pay sahipleri, menfaatlerini ilgilendiren konularda

yönetimin nasıl hareket ettiğini takip etme imkânına sahip olur³¹. Bunun yanı sıra kurucular, yöneticiler ve denetçiler aleyhine tazminat ve bu kişilerin işlemleri hakkında iptal veya hükümsüzlüğün saptanması davaları açılabilmesi bakımından da özel denetçi atanmasının sağlayabileceği imkânların önemi büyüktür; zira pay sahipleri ve azınlık, söz konusu davalara esas teşkil edecek yolsuz işlemleri ve bunlara dair delilleri özel denetim sayesinde saptayabilir³². Ancak belirtmek gerekir ki özel denetimin gayesi, yapılan işlemlerin yerinde olup olmadığı veya amaca uygun olup olmadığını değerlendirmek değildir. Bir başka deyişle özel denetim, organların takdir yetkilerinin incelenmesini içermez; bu yöntem ile sadece bazı olayların açıklığa kavuşturulması hedeflenmektedir³³.

Özel denetim, esas itibarıyla hukuka aykırı işlemlerin veya kararların tespit edilerek bunların mevcudiyetini ortaya koyan delillerin toplanması ve özellikle sorumluluk davası açılması açısından son derece önem arz eden bir işleve sahiptir³⁴. Özel denetim sırasında somut bir konu hakkında inceleme yapılarak rapor hazırlanacağı için, geniş kapsamlı malî denetim ve bilânço incelemesi özel denetimin kapsamı dışındadır. Fakat hazırlanan raporun yönetici ve denetçilerin sorumluluğuna gidilmesine temel teşkil edeceği de dikkatten kaçmamalıdır³⁵. Bu bağlamda özel denetim, yönetici ve denetçilerin sorumluluğuna bir hazırlık amacı taşımakla birlikte, her iki durum arasında zorunlu bir ilişki de mevcut değildir. Dolayısıyla sorumluluk davası için önceden özel denetimin talep edilmiş olması gerekmediği gibi, özel denetim talep etme hakkı salt şirket organlarına karşı dava açılmasına yönelik bir hazırlık olarak da anlaşılmamalıdır³⁶. Özel denetim, yönetici ve denetçilerin sorumluluğu dışında, yalnızca talep konusu olay hakkında bilgi edinilmesi amacıyla ilişkin olabileceği gibi³⁷ haklı sebeple fesih davasına (TTK m. 531) esas teşkil etmek için de başvurulabilecek bir yoldur³⁸.

²⁴ Altay, s. 56.

²⁵ Şener, s. 517.

²⁶ Hayrettin Çağlar, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteminin İlk Derece Mahkemesi Tarafından Reddi Kararı Kesin Midir?”, *AHBV Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1), 2021, <<https://dergipark.org.tr/en/pub/ahbvuhfd/article/870927>>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 10.

²⁷ Mehmet, Özdamar, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 45; Hasan Pulaşlı, *Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Adalet Yayınevi 2012, § 22, N. 5; Özkan, s. 29-30. Doktrinde bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlendiği TK. m. 362 (6102 sayılı TTK m. 437) hükmünün pay sahibinin bilgi alma hakkının pasif ve geriye dönük niteliğini; özel denetim isteme hakkının düzenlendiği TK. m. 348 (6102 sayılı TTK m. 438) hükmünün ise bu hakkın aktif niteliğini temsil ettiği öne sürülmüştür (Kaya, *Bilgi Alma*, s. 52-53; Öztekin, s. 302-303).

²⁸ Peter Kuntz, Zur Subsidiarität der Sonderprüfung, *SJZ 1996*, s. 2; Arslan Kaya, “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 31(1), s. 62-63; Özdamar, s. 50.

²⁹ Pulaşlı, § 22, N. 5.

³⁰ Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 65-66.

³¹ Rıza Ayhan / Hayrettin Çağlar / Mehmet Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 2021. s. 316.

³² Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 65-66; Aday, s. 24.

³³ Pulaşlı, § 22, N. 8; Özkan, s. 30.

³⁴ Çağlar, s. 15. Özel denetim raporu, sorumluluk davasına giden yolu açabilir; gerektiğinde bilanço müzakerelerinin ertelenmesi neticesini doğurabilir (TTK Genel Gereke, s. 44).

³⁵ Özdamar, s. 47; Özkan, s. 30.

³⁶ Pulaşlı, § 22, N. 6.

³⁷ Özdamar, s. 47.

³⁸ Kaya (Özel Denetim), s. 63.

Özel denetim talebi, şirketler topluluğu bakımından da ortaya çıkabilmektedir. Şirketler topluluğundan söz edebilmek için, kontrol ve idare eden şirketin, hukuken bağımsızlıklarını koruyan şirketlere yönetime dair emir verme ve bu şirketlerin faaliyetlerini yönetme kuvvetine sahip olması gerekir. Hukuki bağımsızlık ve ekonomik bağımlılığın birleşmesi ile ortaya çıkan şirketler topluluğunda, hakları ve menfaatleri hiçe sayılacak kişilerin başında, bağlı şirketlerin azınlık pay sahipleri gelmektedir³⁹. Şöyle ki hâkim şirket, topluluğun yüksek menfaatleri uğruna, topluluğa dâhil şirketlerden birinin faaliyetlerini geliştirmek amacıyla diğerlerini yavaşlatabilir; birinin kâr oranını artırmak amacıyla diğer şirketinkini düşürebilir. Bağlı şirketlerin azınlık pay sahiplerinin karşı karşıya buldukları nihâi tehlike, dâhil oldukları şirketin malvarlığının hâkim şirket tarafından «kemirilerek» şirketin malvarlığının «içi boşaltılmış bir kabuktan ibaret bırakılması»dır⁴⁰. Hem hâkim şirket hem de bağlı şirket pay sahiplerinin yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgi edinmesi, menfaatlerin etkili şekilde korunması açısından bir zorunluluk ve en etkin araçtır⁴¹. Bu sebeple, şirketler topluluğunda azınlık pay sahiplerinin korunabilmesi için bilgi alma ve inceleme hakkına ek olarak özel denetim yolunun kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bunun önemini dikkate alan kanun koyucu TTK m. 207’de “Denetçi, özel denetçi, riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi; bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde hilenin veya dolanın varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse, bağlı şirketin her pay sahibi, bu konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir.” şeklinde şirketler topluluğuna ilişkin özel bir düzenlemeye yer vermiştir. Bu düzenleme ile belirli şartların varlığı hâlinde, bağlı şirketin her pay sahibine, genel kurul aşamasını atlayarak doğrudan mahkemeden özel denetçi atanmasını talep etme imkânı tanınmıştır⁴². Böylece bağlı şirkete ilişkin hileli işlemlerin mevcut olduğuna dair şüphe bulunması hâlinde, mezkûr durumun sorgulanması için bağlı şirket pay sahiplerine özel denetçi istemi ile dolaylı yoldan aktif şekilde bilgi edinme imkânı sağlanmıştır⁴³.

³⁹ Şirketler topluluğunda menfaatlerin korunması yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kürşat Göktürk, *Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları (Anonim Şirketlerden Oluşan Topluluklar Bakımından)*, Adalet Yayınevi 2015, s. 35 vd.

⁴⁰ Öztekin, s. 294-301.

⁴¹ Göktürk, s. 37.

⁴² Özdamar, s. 49.

⁴³ Göktürk, s. 38.

TTK m. 207’den başka TTK m. 406 hükmünde de topluluk ilişkileri için özel denetçi atanmasını öngören ayrı bir düzenleme getirilmiştir. Mezkûr hükme göre “Denetçi, şirketin hâkim şirketle veya topluluk şirketleriyle ilişkileriyle ilgili olarak sınırlı olumlu görüş veya kaçınma yazısı yazmışsa veya yönetim kurulu, şirketin topluluk tarafından, bazı belirli hukuki işlemler veya uygulanan önlemler dolayısıyla kayba uğratıldığını ve bunlar dolayısıyla denkleştirme yapılmadığını açıklamışsa, herhangi bir pay sahibinin istemi üzerine, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından şirketin, hâkim şirketle veya hâkim şirkete bağlı şirketlerden biriyle olan ilişkisini incelemek üzere özel denetçi atanabilir.”

III. AZINLIĞIN ÖZEL DENETÇİ ATANMASI İSTEMİNE İLİŞKİN ÇEŞİTLİ SORUNLAR

Çalışmanın amacı, özel denetim müessesesine ilişkin genel bir inceleme değil; konuya ilişkin bazı sorunlu ve tartışmalı konuları ortaya koymak; bu hususlara ilişkin çözümler üretmektir. Bu çerçevede öncelikle özel denetim talebinde bulunanların azınlık sıfatına ilişkin muhtemel sorunlar, akabinde TTK m. 439 gereğince azınlığın özel denetçi atanması talebinde bulunabilmesi için TTK m. 438’deki şartların aranıp aranmayacağı meselesi ile aranan şartlara ilişkin değerlendirmeler ve son olarak özel denetim talebinin hangi durumlarda genel kurul tarafından reddedilmiş sayılacağı ile azınlığın özel denetim isteminin reddine ilişkin mahkeme kararının kesin olup olmadığı meseleleri bu ana başlık altında incelenecektir.

A. Azınlık Sıfatına İlişkin Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar

Genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi üzerine mahkemeye başvurabilecek olanlar, halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri ve paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon olan pay sahipleridir (TTK m. 439/1). Genel kurulun reddi üzerine özel denetçi atanması isteminde bulunabilecekler açısından getirilen bu oran ve miktara bağlı sınırlama ile özel denetim isteminde bulunanların şirket organlarını, resmi makamları ve adli organları lüzumsuz yere meşgul etmesini önlemek ve bu hakkı kötüye kullanan pay sahiplerinin yapacağı gereksiz masraflara engel olmak istenmiştir⁴⁴. Kanun koyucu sermayesi çok büyük olan şirketlerde,

⁴⁴ Şirin Güven, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim, *Çankaya University Journal of Law*, 7(2), Kasım 2011, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45456>>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 143.

hükümdeki yüzdelerle ulaşılmamasının zor olabileceğini dikkate alarak oranların yanı sıra sabit bir miktar da öngörmüştür. Bu şekilde özel nitelikte bir azınlık grubu oluşturulması, azınlık hakkının etkin kullanımı açısından yerindedir. Yüzdeler oranların ve sabit miktarın, esas sözleşme ile pay sahiplerinin aleyhine olacak şekilde artırılması geçersizdir⁴⁵.

TTK m. 439/1'deki azınlık sıfatına ilişkin ölçüt oy gücü değil; sermaye gücüdür. Dolayısıyla bu durumda oy hakkındaki imtiyazlar dikkate alınmayacağı gibi⁴⁶; azınlığın oy hakkından yoksun olup olmamasının da bir önemi yoktur⁴⁷. Sermayenin onda biri veya halka açık anonim şirketlerde yirmide biri hesaplanırken payların itibarî değeri esas alınır ve pay karşılığının ödenmiş olup olmaması önemli değildir⁴⁸. Halka açık olan ve olmayan anonim şirketler için ayrı ayrı öngörülen oranlar hakkında -her ne kadar kanunî ifadeye «pay sahipleri» şeklinde çoğul bir ifade kullanılmış olsa da- bu orana tek bir kimsenin sahip olması da mümkündür⁴⁹. Bu hâlde azınlık sıfatı, mezkûr orana sahip olan tek kişiye aittir. Birden fazla pay sahibi de hiç şüphesiz azınlık statüsüne sahip olabilir⁵⁰.

Genel kurulun reddi üzerine mahkemeden özel denetim isteminde

⁴⁵ TTK m. 439/1 gerekçesi. Doktrinde bu oranın yükseltilemeyeceği oy birliği ile kabul edilirken, esas sözleşme ile bu oranın indirilip indirilemeyeceği konusunda görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre, bu oran esas sözleşme ile artırılmayacağı gibi azaltılması da mümkün değildir. Zira azınlık hakları sadece azınlığı koruma amacı ile değil, azınlık ve çoğunluk arasındaki çıkar çatışmalarını engellemek için öngörülmüştür (Bu hususta bkz. Hayri Domanıç, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C: II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Temel Yayınları 1988, s. 814; Oğuz İmregün, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, 8. Baskı, Evrim Dağıtım 1987, s. 444. Diğer görüşe göre ise, azınlığın esas sözleşme ile hafifletilebilecek orandaki sermayeye sahip gruba verilmesine imkân tanınmalıdır (Bu hususta bkz. Fahiman Tekil, *Şirketler Hukuku*, Alkım Yayınevi 1989, s. 402 vd.; Helvacı, s. 302; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 316; Peter Forstmoser/ Arthur Meier-Hayoz/ Peter Nobel, *Schweizerisches Aktienrecht*, Stämpfli Verlag 1996, § 35, Rn. 46; Paslı, s. 625).

⁴⁶ Pulaşlı, § 22, N. 18; Mustafa Erdem Can, “Azlığın Genel Kurulun Toplantıya Çağırılması ve Gündemin Belirlenmesi Konusundaki Yetkileri”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 81.

⁴⁷ Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 73.

⁴⁸ Can, s. 82; Paslı, s. 625.

⁴⁹ Paslı, s. 625; Özgür M. Falcıoğlu, “Azlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 151. Ayrıca bkz. Ersin Çamoğlu “Anonim Ortaklık Genel Kurulunu Toplantıya Kimler Çağırır?”, *Yargı Dünyası*, 204(1), s. 13.

⁵⁰ Ertan Demirkapı, “Anonim Şirketin Denetimine İlişkin Esaslar Işığında Azınlığın (Azlığın) Denetçinin Değiştirilmesini Dava Hakkı”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 117.

bulunabilecekler arasında «nominal azınlık»⁵¹ diye tabir edilen «paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri» de sayılmıştır. Ancak bir milyon Türk Lirası, sermayesi düşük olan anonim şirketlerde esas sermayenin çoğunluğuna tekabül edebilir. Böyle bir durumda bu grup, azınlığı korumak amacıyla getirilen özel denetim isteminden faydalanarak TTK m. 439 gereğince mahkemeye başvurabilir mi? Paylarının itibarî değeri bir milyon Türk Lirası olan pay sahiplerinin azınlık olarak kabul edilebilmesi için, bu grubun özel denetçi atanması için gerekli olan karar yetersayısına sahip olmaması gerekir. Elinde bulundurduğu bir milyon Türk Lirası nominal değer ile gerekli oy çoğunluğuna sahip ise, hiç kuşkusuz teknik anlamda bir «azınlık»tan söz edilemez ve çoğunluk pay sahiplerine değil, azınlığa tanınan bu haktan yararlanamaz⁵². Zira özel nitelikli bu azınlık grubunun öngörülmesindeki esas gaye, büyük sermayeli şirketlerde orana bağlı azınlığın oluşturulmasının çok güç olmasından hareketle, azınlık hakkının bertaraf olmasını engellemektir.

Azınlığın özel denetim talebinde bulunabilmesi için «belli bir süreden itibaren şirketin pay sahibi sıfatını taşıyor olması» şartı aranmamıştır. Burada önemli olan husus, özel denetim için mahkemeye başvurulduğu sırada, istemde bulunan pay sahiplerinin azınlık statüsüne sahip olmasıdır⁵³. Bilgi alma veya inceleme hakkı usulünce kullanılmış olmak şartıyla, azınlığın pay sahipliği sıfatını özel denetimin talep edildiği genel kuruldan sonra kazanmış olması da sorun teşkil etmez⁵⁴. Mahkeme özel denetime ilişkin karar verinceye kadar azınlığın bu statüsünün devam etmiş olması gerekir⁵⁵. Öte yandan azınlık sıfatının özel denetim sonuçlanana kadar devam etmesi gerekmez; bir başka

⁵¹ Teknik anlamda nominal azınlık, azınlığın yüzdeler oranlarla değil, şirket paylarının nominal değerleri dikkate alınarak tespit edildiği azınlıktır (Bkz. Erol Ulusoy, “Anonim Şirketlerde Azınlık Pay Sahiplerinin Şirketten Çıkarılması”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 19.

⁵² Ulusoy, s. 19.

⁵³ Mahkemeden özel denetim isteminde bulunanlar, azınlık sıfatını anonim şirkette pay senedi çıkarılmışsa pay senetlerini tevdi ederek veya nama yazılı pay senetlerinin varlığı hâlinde ayrıca pay defteri ile; pay senedi çıkarılmamışsa sadece pay defteri ile ispat etmelidir (Şafak Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan*, Birinci Cilt, Vedat Kitapçılık 2007, s. 316).

⁵⁴ Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 315.

⁵⁵ Weber, Art 697b Rn. 3; Hasan Pulaşlı, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteminin Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık 2017, s. 59; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 315.

ifadeyle azınlık pay sahipleri, özel denetim devam ederken paylarını elinden çıkarabilir⁵⁶.

Mahkemeden özel denetçi isteminde bulunan azınlığın, özel denetimin talep edildiği genel kurul toplantısına katılması ve genel kurulda bu yönde bir talebinin bulunması şart değildir⁵⁷. Bunun yanı sıra genel kurulun özel denetim istemini ret kararına karşı itirazda bulunması ve buna ilişkin muhalefetini tutanağa geçirtmesi de gerekmez⁵⁸. Özel denetim isteminin görüşüldüğü genel kurulda çekimser kalması hâlinde dahi kanaatimizce azınlık, mahkemeden özel denetim isteminde bulunabilmelidir⁵⁹. Ancak özel denetim istemine ilişkin genel kurul toplantısında olumsuz oy kullanan azınlık pay sahibinin, aynı konuda TTK m. 439 gereğince mahkemeden özel denetim talebinde bulunması hâlinde, davacıya karşı çelişkili davranış yasağının ihlâl edildiği savunmasının ileri sürülebilmesi ve bu durumun çelişkili davranış yasağına⁶⁰ aykırılık teşkil edip etmediğinin mahkemece değerlendirilmesi gerekir⁶¹.

Mahkeme, talebin çelişkili davranış yasağı⁶² kapsamında TMK m. 2 ile bağdaşır bağdaşmadığına ilişkin değerlendirme yaparken, bunun sınırlarını dikkatli bir şekilde belirlemelidir. Takdir yetkisini kullanırken, bir yandan bilgi almaya hizmet eden özel denetime ilişkin azınlık hakkının etkin kullanımına mâni olmamalı; genel kurulun reddi üzerine özel denetim talebinde bulunan azınlığın, burada korunması gereken bir hukukî menfaatinin olup olmadığını

⁵⁶ Weber, Art. 697b, Rn. 3; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 315.

⁵⁷ Kaya, *Özel Denetim*, s. 78, Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 73; Şafak Narbay, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim*, On İki Levha Yayıncılık 2010, s. 100.

⁵⁸ Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 73.

⁵⁹ Azınlığın özel denetim istemiyle mahkemeye başvurabilmesi için (TTK m. 439) genel kurulda atama lehinde oy kullanmasının şart olmadığı yönünde benzer bir görüş için bkz. Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 73.

⁶⁰ «Çelişkili davranış yasağı (*venire contra factum proprium*)» açıkça veya davranışlarıyla bir hakkı kullanmak istemediğini veya bir haktan vazgeçtiğini ortaya koyan kişinin bu davranışı ile bağlı olması, bu hâliyle var olan hukukî durumunu kaybetmesi ve daha sonra bundan caymaması şeklinde tanımlanmaktadır (Bkz. Şener Akyol, “Venire Contra Factum Proprium”, *Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan*, Yetkin Kitabevi 2006, s. 77).

⁶¹ Aynı yönde bkz. Altay, s. 61.

⁶² Altay -isabetli bir şekilde- genel kurulda özel denetim isteminin kabul edilmesi üzerine, olumsuz oy kullanan pay sahibinin de TTK m. 438 gereğince mahkemeye başvurabileceğini, bunun çelişkili davranış yasağının ihlâline yol açmayacağını ileri sürmüştür. Zira genel kurulda özel denetimin yapılmasına ilişkin kabul kararı karşısında, ilk başta olumsuz oy veren pay sahibinin olumsuz oyunun bir etkisi kalmamıştır ve özel denetime ilişkin gereklilik artık mahkemede tartışılmayacaktır (Bkz. Altay, s. 59 vd).

incelemelidir⁶³. Öte yandan bu hakkın dürüstlük kuralı sınırlarını aşmadan kullanılması gerektiğini dikkate alarak, azınlığı korumak için öngörülen bu müessesenin haksızlığın aracı haline getirilmesine de izin vermemelidir. Netice itibarıyla, hakkını dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanmayan veya açıkça kötüye kullanan azınlığın talebi hukuken korunmamalıdır; ancak bu değerlendirme yapılırken çelişkili davranış yasağının uygulama alanını olabildiğince sınırlı tutmakta fayda vardır⁶⁴.

B. TTK m. 439 Gereğince Azınlığın Özel Denetçi Atanması İsteminde Bulunabilmesi İçin TTK m. 438'deki Şartların Aranıp Aranmayacağı Sorunu

Özel denetçi atanmasını isteme hakkı, TTK'nın 438 ve 439. maddelerinde genel kurulun kabulü ve reddi hâlleri için ayrı ayrı düzenlenmiştir. TTK m. 438/1'e göre, her pay sahibi, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkının daha önce kullanılmış olması şartıyla, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer alması bile genel kuruldan isteyebilir. Görüldüğü üzere özel denetim istemi, pay sahibi tarafından doğrudan doğruya kullanılacak bir imkân değildir. Talebin kötüye kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, pay sahibinin istemde bulunabilmesi, bir ön şarta ve bazı maddi şartların varlığına bağlanmıştır. Buna göre, azınlığın özel denetçi isteminde bulunabilmesi için bilgi alma ve inceleme hakkının daha önce kullanılmış olması ön şartı ile özel denetimin pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olması ve denetimin konusunun belirli olaylardan oluşması şeklindeki maddi şartlar aranır (TTK m. 438/1). Özel denetim istenen konuda, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması şeklindeki ön şart, özel denetimi bilgi alma ve inceleme

⁶³ Kanaatimizce genel kurulda özel denetime ilişkin müzakerelerde olumsuz oy kullandıktan sonra öğrenilen bazı önemli gelişmeler neticesinde azınlık pay sahibinin daha önce denetimi istenen belirli olaylar hakkında tereddüte düşmesi ve özel denetimin yürütülmesini gerekli görmesi hâlinde korunması gereken hukukî bir menfaatin varlığından söz edilebilir. Altay ise, bu olasılıkta dahi, pay sahibinin yeni bir özel denetim talebinde bulunması gerektiği, zira genel kurulun önceki özel denetim istemini reddetmesi üzerine yeni bir özel denetim isteminin ileri sürülmesine yönelik koşulların oluştuğu, önceki özel denetim istemine dair oylamalarda olumsuz oy kullanan pay sahibinin, ancak bu suretle özel denetim talebinde bulunarak ve genel kurulun bu istemi de reddetmesi üzerine TTK m. 439 gereğince özel denetim davası açmaya hak kazanacağı görüşündedir (Altay, s. 61, dpn. 24).

⁶⁴ Üst derece mahkemelerin özel denetim talebinin reddine ilişkin mahkeme kararlarının kesin olduğuna dair yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda, mahkemelerin çelişkili davranış yasağı değerlendirmesi yaparken oldukça dikkatli olması gerektiğini belirtmek gerekir.

hakkına bağlamakta ve iki kurumun birlikte yorumunu gerekli kılmaktadır⁶⁵. Genel kurulun bu istemi onaylaması hâlinde, şirket veya her bir pay sahibi otuz gün içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m. 438/2).

TTK m. 439'da ise, genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, azınlığa özel denetçi atanmasını talep hakkı tanınmıştır. Bu düzenlemeye göre, genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri, mahkemeden özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m. 439/1). Görüldüğü üzere genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde artık her pay sahibi değil; yalnızca azınlık, özel denetçi atanmasını mahkemeden isteyebilir.

TTK m. 438/2 hükmü, genel kurulun istemi kabul etmesi hâlinde her pay sahibinin veya şirketin mahkemeden özel denetçi atanması talebine ilişkin, TTK m. 439 genel kurulun istemi reddetmesi hâlinde azınlığın talebine ilişkindir. Ezcümle genel kurulun özel denetim istemini kabul ya da reddetmesi ihtimallerine göre davacı sıfatı değişiklik gösterir. Özel denetim isteminin genel kurulca kabulü üzerine açılan özel denetim davasında (TTK m. 438/2) özel denetime ilişkin ön koşul ve maddî hukuka özgü koşulların tartışılması söz konusu olmazken; TTK m. 439 gereğince azınlığın talebi hâlinde, özel denetime ilişkin koşulların mevcut olup olmadığının hâkim tarafından saptanması gerekir⁶⁶. Bu noktada, TTK m. 439 gereğince azınlığa özel denetçi atanabilmesi için TTK m. 438'deki şartların aranıp aranmayacağı, yani bu iki düzenleme arasındaki ilişki açıklığa kavuşturulmalıdır. Bu mesele çözüme kavuşturulurken -amaçsal olarak- bilgi alma ve inceleme hakkı gerektiği gibi kullanılmayan azınlığın çoğunluk karşısındaki korunma gereksinimi ile hakkın azınlık tarafından kötüye kullanılmasını önleme çabası birlikte dikkate alınarak bir denge oluşturulmaya çalışılmalıdır.

Özel denetim, esas itibarıyla bilgi alma ve inceleme hakkından beklenen yararın sağlanamaması hâlinde hak sahibine tanınan tali bir haktır. Unutulmamalıdır ki özel denetim talebine tali karakterini veren hüküm TTK m. 438/1'dir; bir başka deyişle hakkın tali niteliği, bilgi alma veya inceleme hakkının daha önce kullanılmış olmasının şart olarak aranmasından

⁶⁵ TTK m. 438/1 madde gerekçesi.

⁶⁶ Altay, s. 57.

kaynaklanır⁶⁷. TTK'da benimsenen bu sistem, yüksek maliyetli aydınlanma hakkının kullanılması bakımından bir süzgeç görevi görerek talebin kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi açısından isabetlidir⁶⁸.

Özel denetim isteme hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanarak tatmin olunmaması hâlinde kullanılabilen tali bir hak olduğu için, TTK m. 438/1'de öngörülen ön şartı azınlığın özel denetçi atanması istemi için de aramak gerekir. Nihayetinde özel denetim istemi, bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahibine yardımcı olamadığı hâllerde devreye girecek bir araç niteliğindedir⁶⁹. Ayrıca özel denetim talebinin şirketin mutad işleyişini sekteye uğratan, şirketi uzun süre meşgul eden yüksek maliyetli bir dış müdahale olduğu göz önünde bulundurulduğunda, azınlığın TTK m. 438'deki şartlar aranmaksızın özel denetim talebinde bulunması suistimallere son derece açık bir durum yaratır⁷⁰.

Sonuç itibarıyla kanaatimizce, TTK m. 438 ile TTK m. 439 hükümleri birbiri ile bağlantılıdır. İki hüküm de özel denetim talebine ilişkin olup istemin genel kurul tarafından kabulü veya reddi şeklinde iki ihtimali ele alan birbirinin devamı niteliğinde düzenlemelerdir. TTK'da benimsenen sistemde TTK m. 438'deki özel denetim talebi ile TTK m. 439'daki özel denetçi atanması talebine ilişkin olarak, bazı hususlarda farklı esaslar benimsenmiş olsa da bu farklılıklar bu iki düzenlemedeki ortak amacı değiştirmemektedir. Bu sebeple, TTK m. 438'de aranan şartlar açısından bu iki düzenlemeyi eş tutmak gerekir. Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde gündeme gelen bir azınlık hakkını içeren TTK m. 439 hükmüne başvurulabilmesi için, öncelikle bu istemde bulunma şartlarının mevcut olması gerekir. Azınlığın özel denetim isteminde bulunabilmesinin şartı, genel kurulun bu istemi reddetmesidir. Ancak genel kurulun bu istemi reddedebilmesi için öncelikle istemde bulunma şartlarının mevcut olup pay sahipleri tarafından özel denetçi atanmasının talep

⁶⁷ Ünal Tekinalp, "Özel Denetim Talebinin Genel Kurul Tarafından Kanuna Uygun Olarak Reddedilmesi Hâlinde Anonim Ortaklığın Kendini Koruması Sorunu", *Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık 2019, s. 1276.

⁶⁸ Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1278. TTK m. 439/2 gereğince kurucuların veya şirket organlarının kanunu veya esas sözleşmeyi ihlâl ederek şirketi ya da pay sahiplerini zarara uğratmalarını ikna edici bir şekilde ortaya koymalarının yanı sıra azınlıktan genel kurulda bilgi alma veya inceleme hakkını kullanması ve bunun pay sahipliği haklarının kullanılması için zorunlu olması şartlarına tâbi tutulmasının haksız ve yerinde olmayan bir yaklaşım olduğu yönünde bkz. Kaya, *Özel Denetim*, s. 69.

⁶⁹ Weber, Art. 697a, N. 2; Forstmoser /Meier-Hayoz /Nobel, § 35, Rn. 50.

⁷⁰ Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1279.

edilebilmesi gerekir. Bu sebeple her ne kadar TTK m. 438/1'de öngörülen şartlara doğrudan bir atıf yapılmamış olsa da TTK m. 439 gereğince azınlığın mahkemeye başvurabilmesi için de bu şartların aranması gerektiği kanaatindeyiz⁷¹. Zira mezkûr hakkın azınlık tarafından talep edilmesi, hakkın tali niteliğini etkilememelidir. Özel denetim talebinin kötüye kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacına hizmet etmek üzere getirilen bu şartlar, azınlık hakkı bakımından da gereklidir. Kanun sistematığı de bu yaklaşımı destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Keza TTK m. 439/2 hükmünün gerekçesinde yer alan “*Mahkemenin, azlığın talebi üzerine özel denetçi atayabilmesi için, 438 inci maddedeki şartların somut olayda var olup olmadıklarını incelemesi yanında, ikinci fıkrada yer alan şartı da araması gerekir.*” şeklindeki ifade de kanun koyucunun niyetini ortaya koymaktadır. TTK m. 439 gereğince azınlık tarafından açılan davada yargılama sürecinde hâkim, özel denetim istemine yönelik maddî hukuka özgü şartlar olarak, TTK m. 438/1'deki şartların varlığını da aramalıdır.

C. Azınlığın Özel Denetçi Atanmasını İsteyebilmesi İçin Aranan Şartlara İlişkin Değerlendirmeler

Kanun koyucu özel denetim talebine ilişkin şartları belirlerken bir yandan azınlık hakkının bertaraf edilmesi ihtimalini ortadan kaldırmaya çalışırken, bir yandan da hakkın kötüye kullanılmasını, suistimal edilmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Taraflar arasındaki bu menfaat dengesini sağlamak

⁷¹ Aynı yönde bkz. Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1276 vd.; Altay, s. 64; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 317 vd.; Güven, s.154; Sema Aydın, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(9) 2014, s. 72-73; Direnç Akbay, “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Konusu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 2019, <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/51788/644547>>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 634. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11. HD. 2019/5350 E. 2021/5513 K.; 11. HD. 2016/8800 E. 2017/7610 K.; 11. HD. 2015/11206 E. 2016/6205 K.; 11. HD. 2015/7434 E. 2016/4316 K.; 11. HD. 2015/1150 E. 2015/13896 K.; 11. HD. 2014/18887 E. 2015/13122 K.; 11. HD. 2014/9049 E. 2015/6177 K. Kanun koyucunun açıkça müsaade etmediği doğrudan özel denetime başvurma imkânının mevcut düzenleme çerçevesinde mümkün olmadığı ancak somut olayın niteliği gereği bir an önce özel denetime gidilmesinin gerekli olduğu, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılması için geçecek zaman içerisinde bazı bilgi veya belgelerin kaybolma ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda azınlık pay sahiplerine doğrudan başvuru yolunun tanınmasının mümkün olabileceği yönünde bkz. Özdamar, s. 57. Özel denetim istemini iki seçenek olarak düzenleyen TTK m. 438 ve 439 maddeleri arasında bağlantı sağlayacak açık bir düzenleme bulunmadığı, iki düzenlemenin ispat konularının ve ölçütlerinin farklı olduğu, bu şartları azınlık için de aramanın azınlık haklarının daha etkin kılınması amacıyla bağdaşmadığı, TTK m. 438'de gerçek anlamda bir hak şeklinde düzenlenmeyen bir talebin şartlarının TTK m. 439'da azlık hakkı olarak düzenlenen özel denetçi tayini talebinde aranmaması gerektiği yönünde bkz. Kaya, *Özel Denetim*, s. 68 vd.

amacıyla özel denetim talebi, bir ön şarta ve bazı maddi şartların varlığına tâbi tutulmuştur (TTK m. 438/1, 439/2).

TTK m. 438/1'de öngörülen şartların, TTK m. 439 gereğince azınlığın özel denetim isteminde bulunabilmesi için de aranması gerektiği yaklaşımından hareketle, azınlığın özel denetçi isteminde bulunabilmesi için, bilgi alma ve inceleme hakkının daha önce kullanılmış olması (TTK m. 438/1), özel denetimin pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olması ve denetimin konusunun belirli olaylardan oluşması (TTK m. 438/1) gerekir. TTK m. 438/1'deki bu şartların yanı sıra azınlığın başvurusu üzerine mahkemece özel denetçi atanabilmesi için, kurucuların veya şirket organlarının kanunu veya esas sözleşmeyi ihlâl ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarının ikna edici bir şekilde ortaya konulması aranır (TTK m. 439/2).

1. Bilgi Alma veya İnceleme Hakkının Kullanılmış Olması (Ön şart)

Anonim şirkette özel denetçi isteminin kötüye kullanılması ve şirkete zarar verme riskinin azaltılması amacıyla özel denetim talebi bir ön şarta bağlanmıştır. Bu ön şart TTK m. 438/1'de “...*bilgi alma veya inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa...*” şeklinde ifade edilmiştir. Şartın sağlanması için bilgi alma ve inceleme haklarından birinin kullanılmış olması yeterlidir. İnceleme hakkı, esas itibarıyla genel kurulda ele alınacak konuların dayanağını oluşturan belgelerin irdelenmesi; bilgi alma hakkı ise somut soruların yönetim kuruluna ve denetçiye yöneltilmesi şeklinde kullanılır⁷². Özel denetçi atanması isteminin amacı, esas itibarıyla pay sahiplerinin belli konularda bilgi almalarını sağlamak olduğundan, özel denetçi atanması için öncelikle bilgi alma veya inceleme hakkının⁷³ kullanılmış olması gerekir⁷⁴. İstem bu ön şarta tâbi kılınması, özel denetimin pay sahibi tarafından başvurulabilecek «*ikincil*» ve

⁷² Altay, s. 73.

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, *Bilgi Alma*, s. 6 vd.; Özbek, s. 293 vd.

⁷⁴ Söz konusu hüküm *Moroğlu* tarafından özel denetim talebinin pay sahiplerinin haklarını kullanabilmesi bakımından gerekli olması koşuluna ek olarak, “...*inceleme ve bilgi alma hakkının daha önce kullanılmış olması*” şartına bağlanmasının, özel denetçi talebi hakkını geciktirebilecek bir husus olması gerekçesiyle eleştirilmiştir. Yazara göre bu hükümle, egemen pay sahiplerine “Önce bilgi alma hakkınızı kullanın.” itirazını yaparak konunun bir sonraki genel kurul toplantısına kadar ertelenmesi için “kanuni bir bahane” ileri sürme fırsatı verilmiştir (Erdoğan Moroğlu, *Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve Uygulama Kanunu Tasarısı, Değerlendirme ve Öneriler*, On İki Levha Yayıncılık 2009, s. 239). Aynı yönde bkz. Kaya, *Özel Denetim*, s. 74. Ayrıca *Özdamar* da özel denetime başvurulabilmesi için öncelikle bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması şartının aranmasının, özel denetime başvurma imkânını daralttığı görüşündedir (Özdamar, s. 49).

«son çare» niteliğinde bir yol olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır⁷⁵. Bilgi alma veya inceleme hakkı ile özel denetçi atanması arasındaki bu bağlantıdan hareketle, anonim şirkette özel denetçi isteminin tali hak niteliği de ortaya çıkmaktadır⁷⁶. Ayrıca mezkûr ön şart, bilgi vermenin baştan savarcasına yapılmasını önleme amacına da hizmet eder⁷⁷.

6762 sayılı Mülga Türk Ticaret Kanunu'nun 362. maddesindeki finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yıllık raporun ve kâr dağıtım önerilerinin, genel kurul toplantısından en az on beş gün önce, şirket merkezi ve şubelerinde pay sahiplerinin incelemelerine hazır bulundurulacağı hükmü TTK'nın 437/1 hükmünde aynen korunmuştur. Ancak TTK'ya getirilen finansal tablolar ve konsolide tabloların bir yıl süreyle merkez ve şubelerde pay sahiplerinin bilgisine açık tutulacağına ve pay sahiplerinin gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebileceklerine⁷⁸ ilişkin hükümler öngörülerek, pay sahiplerinin bilgisine sunulan belgelerin kapsamı genişletilmiş, şirketle ilgili tüm bilgilerin incelenmesi olanağı getirilmiştir. Böylece bilgi alma ve inceleme hakkı, daha geniş kapsamlı ve güçlendirilmiş bir nitelik kazanmıştır⁷⁹.

Bilgi alma hakkı, pay sahipliği haklarının bilinçli ve etkin bir şekilde kullanılması hususunda fonksiyon üstlenen nisbî, müktesep, bağımsız ve bireysel bir haktır⁸⁰. Bilgi alma ile kastedilen, pay sahibinin soru sorması ve/veya bilgi vermekle yükümlü kişilerin soru sorulmaksızın açıklama yapması suretiyle bilgi edinilmesidir⁸¹. TTK m. 437/2 hükmü ile verilmesi

⁷⁵ Rolf Weber, Art. 697a, Rn. 2.

⁷⁶ Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1276; Şener, s. 523; Kaya, *Özel Denetim*, s. 62-63.

⁷⁷ TTK m. 438/1 gerekçesi.

⁷⁸ "...finansal tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulur. Her pay sahibi, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablolarıyla bilançonun bir suretini isteyebilir." şeklindeki mezkûr düzenleme, Moroğlu tarafından TTK m. 1524 hükmü ile benimsenen internet ortamında bilgilendirme sistemi karşısında eskimiş ve gereksiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, bu hükümler yerine, 1. fıkranın ilk cümlesinden sonra gelmek üzere, "...Yukarıdaki belgeler en az bir yıl süre ile şirketin internet sitesinde ilgililerin incelemelerine açık tutulur." şeklinde bir hüküm getirilmesi daha isabetli olurdu (Bkz. Moroğlu, *TTK Değerlendirme ve Öneriler*, s. 238).

⁷⁹ Özdamar, s. 51.

⁸⁰ Rauf Karasu, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", *Batider*, 23(2), 2005, s. 76 vd.; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 298.

⁸¹ Kırcı, İsmail Kırcı / Feyzan Hayal Şehirli Çelik / Çağlar Manavgat, *Anonim Şirketler Hukuku C.1*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınevi 2013, s. 704.

gereken bilginin düzey ve niteliği konusunda bir kıstas belirlenerek, bilgi alma veya inceleme hakkı modern çağın gereklerine uygun bir düzenlemeye kavuşturulmuştur. Bu hüküm gereğince verilecek bilgi özenli, gerçek ve hesap verme ilkelerine uygun olmalıdır. «Özenli» kavramı, sorunun karşılığı niteliğini taşıyan, ilgisiz konuları içermeyen, baştan savma olmayan anlamında iken «gerçeğe uygun» kavramı gerçeği aynen yansıtan, doğru olan, yalan ve aldatici olmayan bilgi anlamına gelmektedir. «Hesap verme ilkesine uygun bilgi» ise Türk hukukunda yeni bir kavram olup, hesap verme konumunda bulunan kişinin sorumlu olduğu kişiye vermekle yükümlü olduğu kapsamlı, içerikli ve belgeli bilgiyi ifade eder⁸². TTK m. 437/6 gereğince, bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle veya şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılması ya da sınırlandırılması mümkün değildir. Bu iki hakka, müktesep⁸³ ve sınırlandırılmaz hak niteliği, anılan hükümle kazandırılmıştır⁸⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin 6102 sayılı Kanun ile getirilen önemli düzenlemelerden birisi de anılan hakkın kullanılması sırasında şirketin sorun çıkarması veya sessiz kalması durumunda, pay sahiplerinin TTK m. 437/5 gereğince mahkemeye başvurabilme imkânıdır⁸⁵. Anılan hüküm ile bilgi alma veya inceleme talepleri cevapsız bırakılan⁸⁶, ertelenen, haksız olarak reddedilen ve gerektiği gibi bilgi alamayan pay sahibine, talebinin reddinden itibaren on gün içinde, diğer durumlarda da makul bir süre içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine başvurma hakkı getirilmiştir. Bu düzenleme sayesinde bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahiplerine tanınan dava hakkı ile kuvvetlendirilmiştir⁸⁷.

TTK m. 438/1'de öngörülen bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasına ilişkin şartın sağlanması için, hakkın pay sahibi tarafından genel kurulda ileri sürülmesi yeterlidir. Söz konusu hakkın kullanılmış sayılması için TTK m. 437/5 gereğince mahkemeye başvuru yolunun tüketilmiş olması

⁸² TTK m. 437/2 gerekçesi.

⁸³ Kanunî müktesep hak, değiştirilmesinde veya kaldırılmasında her pay sahibine veto hakkı tanınmış bulunan, bir başka deyişle her türlü değişiklik için pay sahiplerinin tümünün oybirliğine gereklilik bulunan haklardır (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, N. 868).

⁸⁴ TTK m. 437/6 gerekçesi.

⁸⁵ Özdamar, s. 52.

⁸⁶ "Talebin cevapsız bırakılması, yetersiz, hesap verme ilkesine uymayan cevapları da kapsar." (TTK m. 437/5 gerekçesi).

⁸⁷ TTK m. 437/5 gerekçesi.

gerekmeyiz⁸⁸. Zira TTK m. 437/5'te öngörülen dava açma hakkı, bilgi alma veya inceleme talebinin, ertelenmesi, cevapsız bırakılması ya da haksız olarak reddedilmesi üzerine gündeme gelen ve pay sahibinin kanunen tanınan maddi hakkına kavuşmasını olanaklı kılan, "hakkı kuvvetlendirmek" amacıyla getirilen bir yaptırım aracıdır⁸⁹. Dolayısıyla bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış sayılması için dava açılması ve bu davanın neticesinin beklenmesi gerekmez; ön şartın gerçekleştiği genel kurul tutanağı⁹⁰ ile ispatlanabilir (TTK m. 422).

Bilgi alma veya inceleme hakkını kullanan pay sahibi ile özel denetim isteminde bulunan pay sahibinin aynı kişi olması gerekmez⁹¹. Öte yandan buradaki önemli husus, bilgi alma veya inceleme hakkının özel denetim istenen konuya ilişkin olarak kullanılmış olması gerekliliğidir⁹². Bir başka deyişle, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanıldığı konu ile özel denetim istemindeki konunun birbiriyle örtüşmesi gerekir⁹³. Buradan hareketle özel denetimi istenen konuda bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış sayılması için, bilgi alma veya inceleme hakkının da genel nitelikli, geniş bir işlem alanına ilişkin olmaması; bilakis belirli olaylara ilişkin olması gerekir⁹⁴.

⁸⁸ Bkz. Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 35, Rn. 31; Şener, s. 524; Kaya, *Özel Denetim*, s. 74; Altay, s. 64. Ancak Yargıtay 11. HD. 2015/97 E. 2015/13293 K. sayılı kararında ilk derece mahkemesinin "Mahkemece, somut olayda bilgi alma, inceleme ve devamındaki prosedürün halen derdest bir davanın konusunu oluşturduğundan, özel denetçi tayini için yasanın aradığı anlamda ön koşulun gerçekleşmediği gerekçesiyle 26.03.2014 tarihli karar ile davanın reddine..." ilişkin kararını kesin hüküm teşkil etmesinden hareketle onaylamıştır. Kanaatimizce ilk derece mahkemesinin kararı yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle isabetli değildir. Ayrıca TTK m. 437/5 gereğince açılan davanın derdest olmasının özel denetim istemli davanın görülmesine engel teşkil edip etmediği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, *Özel Denetim*, s. 81 vd.

⁸⁹ Kaya, *Bilgi Alma*, s. 320; Kaya, *Özel Denetim*, s. 73.

⁹⁰ TTK m. 422 gereğince tutanak, genel kurulda sorulan sorular ile verilen cevapları da içereceği için, tutanakta pay sahiplerinin bilgi verme yükümlülerine sorular yönelttiğinin anlaşılması hâlinde bilgi alma hakkının kullanılmış olduğunun kabul edilmesi gerekir (Bkz. Kaya, *Özel Denetim*, s. 73).

⁹¹ Kaya, *Özel Denetim*, s. 75; Pulaşlı, § 22, N. 20; Yavuz, s. 105; Altay, s. 63.

⁹² TTK m. 438 gerekçesi.

⁹³ Larissa Martinez, *Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht*, Schulthes Verlag 2006, s. 257; Weber, Art. 697a, Rn. 27; Pulaşlı, § 22, N. 20; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 301; Kaya, *Özel Denetim*, s. 76. Genel kurula sunulan özel denetim istemindeki konu ile önceden kullanılan bilgi alma veya inceleme hakkı arasında ne ölçüde bir benzerlik aranması gerektiği hakkındaki görüş ve değerlendirmeler için bkz. Akbay, s. 635 vd.

⁹⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2020/8140 E. 2022/4934 K. sayılı kararında ilk derece mahke-

1. Özel Denetimin Konusunun Belirli Olaylardan Oluşması

TTK m. 438'deki "...belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulması..." ifadesi gereğince, özel denetimin konusunu belirli olaylar teşkil eder. Özel denetim, -ismiyle müsemma- genel nitelik taşıyan bir denetime vücut veremez. Mülga TTK'nın 348/1 hükmünde⁹⁵ geçen "muayyen hususlar" ifadesi, Türkçeleştirilmiş şekliyle TTK'nın 438/1 hükmüne de alınmıştır. Söz konusu hükümde bahsi geçen "belirli" kelimesi ile belli türde, nitelikte ve önemde olan olaylar kastedilmemiştir. Bu tabirle anlatılmak istenen, olay bağlamında tanımlanabilen, içeriği ve sınırları belirli olan, genel nitelik taşımayan⁹⁶. Hükmün mefhumu muhalifinden çıkan sonuç şudur ki özel denetçi, şirkete ilişkin etraflıca bir tahkikat yapmakla değil; belli olayları, vakıaları aydınlatmakla görevlidir⁹⁷.

Raporun içeriğini belirleme hususunda mahkemeye görev verilmektedir. Zira mahkemenin özel denetim talebini yerinde görmesi durumunda, talep çerçevesinde özel denetimin konusunu belirlemesi zorunludur⁹⁸. Şirketin herhangi bir işi, işlemi, kararı, finansal durumu, finansman ihtiyacı, hâkim

mesinin "...özel denetçi atanması talebinde bulunduğu, dava konusu somut olayda davanın bilgi alma ve inceleme hakkını yasada özel denetim talep etmek için arandığı şekilde kullanmadığı, davacı pay sahibinin hangi olaylara ilişkin bilgi alma talebinin bulunduğunu Genel Kurul'da açıkça belirtmediği, Genel Kurulda bu talep yönünden bir karar verilmediği, konuyu düzenleyen maddede ve gerekçede ve yine öğretide ifade edildiği üzere genel manada şirkete özel denetçi atanması talep edilmesi mümkün olmayıp özel denetçi talebinin belirli ve somut olaylara yönelik olması gerektiği..."nden hareketle reddettiği kararı, Bölge Adliye Mahkemesi özel denetçinin atanmasına ilişkin kararların kesin olması gerekçesine dayanarak davacının istinaf başvurusunu usulden reddetmiş, Yargıtay da bu kararı onamıştır.

⁹⁵ 6762 sayılı Ticaret Kanunu'nun 348. maddesinde, genel kurul toplantısından önceki iki yıl içerisinde şirketin kuruluşuna veya idari işlemlerine yönelik bir suistimalin ortaya çıktığı veya kanun ya da esas sözleşme hükümlerine önemli bir surette aykırı hareket edildiği iddia edildiği takdirde, söz konusu konuların veya bilançonun gerçekliğini tetkik için özel denetimin talep edilebileceği öngörülmüştü. Bu düzenleme ile mülga Kanun'da genel bir denetimden ziyade, kanunda belirtilen belirli konularla sınırlı ve dar bir incelemenin söz konusu olduğu görülmektedir. 6102 sayılı Kanun'da ise bilançonun gerçekliğini tetkik konusundan hiç bahsedilmemektedir.

⁹⁶ TTK m. 437/1 gerekçesi.

⁹⁷ Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 305; Özkan, s. 37.

⁹⁸ TTK m. 440 gerekçesi.

şirketin⁹⁹ kararları veya şirkete verdiği kayıplar belirli olay niteliğindedir¹⁰⁰. Bu çerçevede birleşme sözleşmeleri, ortaklığa katılımlar, yönetim kurulu üyelerinin davranışları ve harcamaları¹⁰¹ ile ihalelerin, projelerin, inşaatların yapımı ve akıbeti konularında özel denetim talebinde bulunmak mümkündür¹⁰². Kanun koyucu bu sınırlayıcı düzenleme ile özel denetim yoluyla şirketin ticarî sınırlarının öğrenilmesini engellemeyi hedeflemiştir¹⁰³.

Özel denetim, somut olay veya olaylar bağlamında pay sahiplerinin bir uzman incelemesi vasıtasıyla bilgilendirilmesi anlamına gelir¹⁰⁴. Belirli maddi durumların aydınlatılmasına hizmet ettiği ve eksiklik bulmak amacıyla geniş bir işlem alanının araştırılmasına imkân vermediği için ikinci bir denetçi incelemesi niteliğinde değildir¹⁰⁵. Özel denetçi, esas itibarıyla bilgileri, somut gerçeklikleri tespit etme görevini üstlenir; değerlendirme yapmak görevi dahilinde değildir¹⁰⁶. Bu nedenle özel denetçi incelemesi neticesindeki rapor, alınan kararın yerinde olup olmadığı, ilgili kişilerin kusurlu olup olmadığı¹⁰⁷ veya şirket kararlarının amaca uygun olup olmadığı¹⁰⁸ hususlarına ilişkin değerlendirmeler içermemelidir. Ayrıca denetimin konusunu ve kapsamını sınırlayan bu şart gereğince, özel denetim yoluyla belirli bir sektörde şirketin piyasadaki durumuna ilişkin genel bir araştırma yapılması da söz konusu olamaz¹⁰⁹. Nitekim özel denetim istemi, geniş kapsamlı malî denetim ve bilanço incelemesi gerçekleştirme olanağı olarak anlaşılmalıdır.

⁹⁹ Bağlı şirket veya şirketler hakkında özel denetim talebinde bulunmak, bağlılık unsuruna rağmen, bağlı şirketin ayrı tüzel kişiliğinin olması sebebiyle sınırlara tâbidir; özel denetimin ilgili şirkette, bir başka deyişle yerinde yapılamaması, bağlı şirketten kanuni şartlara bağlı kalınarak bilgi alınabilmesi şirketteki sınırların bazılarını oluşturur (TTK m. 438/1 gerekçesi).

¹⁰⁰ TTK m. 438/1 gerekçesi.

¹⁰¹ Şener, s. 524.

¹⁰² Özdamar, s. 54.

¹⁰³ Paşlı, s. 620.

¹⁰⁴ Şener, s. 524.

¹⁰⁵ Özkan, s. 37.

¹⁰⁶ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 35, Rn. 26; Weber, Art. 697a, Rn. 16; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 304.

¹⁰⁷ Weber, Art. 697a, Rn. 16; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 304.

¹⁰⁸ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 35, Rn. 26; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 304; Weber, Art. 697a, Rn. 17.

¹⁰⁹ Pulaşlı, § 22, N. 22; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 305.

2. Özel Denetimin Pay Sahipliği Haklarının Kullanılabilmesi İçin Gerekli Olması

Özel denetçi atanması için gerekli olan maddi şartlardan bir diğeri, özel denetimin pay sahipliği haklarının kullanılması yönünden gerekli olmasıdır (TTK m. 438/1). Bir başka deyişle, pay sahibinin özel denetçi talebinde bulunabilmesi için, pay sahibi haklarını özellikle de oy hakkını kullanabilmesi açısından bilgi alması gerekli olmalıdır. Bu düzenleme ile şirket dışı menfaat sağlamak, bir kararı önlemek ya da taktik üstünlük elde etmek amacıyla talepte bulunmak suretiyle özel denetim müessesesinin kötüye kullanılmasının önüne geçmek amaçlanmıştır¹¹⁰. Sadece merak saikiyle de özel denetçi talebinde bulunulamaz.

Pay sahibi haklarının kullanılması için gereklilik şartı, bilhassa sorumluluk davası açma, seçim ve oy haklarının kullanılması, kâr dağıtım kararının butlanının talebi yönünden özel denetimin gerekli olması hâlinde sağlanmış olur¹¹¹. Bundan başka, olumsuz azınlık haklarının kullanılması, münferit yönetim kurulu üyelerinin veya denetçinin görevden alınması talebi ya da kuruluş ve sermaye artırımında kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin ibrasına veya şirketin yılsonu finansal tablolarının tasdik edilmesine engel olunması da pay sahipliği haklarının kullanılması kapsamında değerlendirilebilir¹¹². Pay sahibinin bu haklardan birisi veya birkaçını kullanabilmesi için özel denetimin gerekli olması yeterlidir¹¹³.

Pay sahipliği hakkı ile özel denetim konusu arasındaki ilişkiye dair ispat yükü, özel denetim talebinde bulunan azınlık pay sahipleri üzerindedir. Azınlık zamanaşımı, hak düşürücü süre veya başkaca sebeplerle pay sahipliği hakkını icra edebilecek durumda değilse, pay sahipliği haklarının kullanılması için gereklilik şartı yerine getirilmemiş olur¹¹⁴.

3. Şirketin veya Pay Sahiplerinin Zarara Uğratıldığının İkna Edici Şekilde Ortaya Konulması

Azınlığın talebi üzerine mahkemenin özel denetçi atayabilmesi için TTK m. 438'de öngörülen şartların yanı sıra TTK m. 439/2'de bir ek şart daha

¹¹⁰ TTK m. 438/1 gerekçesi.

¹¹¹ Şener, s. 523.

¹¹² Pulaşlı, § 22, N. 22.

¹¹³ Özdamar, s. 54.

¹¹⁴ Pulaşlı, § 22, N. 22.

öngörülmüştür. Mezkûr hüküm gereğince “*Dilekçe sahiplerinin, kurucuların veya şirket organlarının, kanunu veya esas sözleşmeyi ihlâl ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarını, ikna edici bir şekilde ortaya koymaları hâlinde özel denetçi atanır.*” Buna göre, kanunun veya esas sözleşmenin kurucular ya da şirket organları tarafından ihlâl edilmesi suretiyle şirketin veya pay sahiplerinin zarara¹¹⁵ uğradıklarının mahkemede ikna edici şekilde ortaya konulması gerekir¹¹⁶. İhlâl anonim şirketler hukukunun yazısız kurallarına aykırılık da dâhildir¹¹⁷.

TTK m. 439/2’de geçen “*ikna edici şekilde ortaya koymaları*” tabiriyle kastedilen, durumun usul hukuku anlamında muteber delillerle ispat edilmesi değil; ikna edici olgularla veya inandırıcı gerekçelerle sunulmasıdır¹¹⁸. Mahkeme, meslekî bilgi ve deneyimini kullanarak «*ikna edici*» olma unsurunun dosyada sağlanıp sağlanmadığına karar verir¹¹⁹. Sunulan inandırıcı gerekçelerin hem maddî hem hukukî konulara ilişkin olması mümkündür. Talep sahibinin en azından iddialarını açıkça tasvir etmesi, buna ilişkin delil, dayanak ve ipuçlarını objektif şekilde ortaya koyması ve bunlardan iddialarının muhtemel olduğu sonucunun çıkarılabilmesi gerekir. Buna göre talep sahiplerinin, şirketin yöneticilerinin hangi davranış yükümünü ihlâl ettiklerini ve bu yükümlere aykırılığın nasıl bir zarara¹²⁰ sebep olduğunu, bir başka deyişle şirketin veya pay sahiplerinin malvarlığında nasıl bir eksilmenin ortaya çıktığını inandırıcı bir şekilde izah etmesi gerekir¹²¹. Ayrıca mahkeme,

¹¹⁵ Zarar kavramı ile kastedilen, borçlar hukuku anlamında malvarlığı eksilmesidir (TTK m. 439 gerekçesi).

¹¹⁶ İlgili Yargıtay kararları için bkz. 11. HD. 2002/44 E. 2002/577 K. 28.01.2002 T. ve 11. HD. 2002/5472 E. 2000/6335 K. 03.07.2000 T; 11. HD. 1982/1269 E. 1998/1727 K. 15.04.1982 K.

¹¹⁷ TTK m. 439/2 gerekçesi.

¹¹⁸ TTK m. 439/2 gerekçesi. İstanbul 4. Asliye Ticaret Mahkemesi 2016/725 E. 2018/280 K. sayılı kararında “*Davacının 30.03.2016 tarihinde yapılan davalı şirketin 2015 yılına ait olağan genel kurul toplantısında ... A.Ş. ve ... A.Ş. den alınan hizmetler ile davalı şirkete ait dış cephe tadilat işinin ... Şirketine ihale yapılmadan verilmesi işleri hakkında özel denetim talep ettiği ve bu talebinin Genel Kurul tarafından oy çokluğu ile reddildiği anlaşılmıştır. (...) Denetime konu edilen işlerin ve hizmetlerin başlangıçtaki bedellerini/maliyetlerini gösteren, ortaya koyan bir bilgi veya belge bulunmadığından, yapılan ve tamamlanmış işlerin maliyetleriyle karşılaştırılmadığı, dolayısıyla şirketin zarara uğratılıp uğratılmadığının belirlenmediği...*” gerekçesiyle özel denetime ilişkin davanın reddine karar verilmiştir.

¹¹⁹ TTK m. 440 gerekçesi.

¹²⁰ “*Zarar ile borçlar hukuku anlamında malvarlığı eksilmesi kastedilmiştir.*” (Bkz. TTK m. 439/2 gerekçesi).

¹²¹ Pulaşlı, § 22, N. 24.

kanaatini kuvvetlendirebilmek için kendiliğinden şirketin yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerini dinleyebileceği gibi, denetçiler tarafından hazırlanmış olan raporları dikkate alabilir ve bunlar için gerekli gördüğü takdirde bilirkişi incelemesi dahi yaptırabilir¹²².

Kanun koyucu TTK m. 439/2’deki ek şart ile özel denetim müessesesinin kötüye kullanılmasını¹²³ ve maddi sebepler olmaksızın şirket için masraflı bir işleme sebep olunmasını engellemeyi amaçlamıştır¹²⁴. Ancak bu hüküm uygulanırken durumun ikna edici şekilde ortaya konulması bakımından, mahkemece menfaatler dengesi gözetilerek çok yüksek istemlerde bulunulmamalı¹²⁵, araştırılması istenen konu veya olay hakkında kuvvetli şüphenin ortaya koyulması yeterli sayılmalıdır¹²⁶. Aksi takdirde özel denetim müessesesi, ölü bir müessese olarak kalır¹²⁷. Mahkeme ön şart ile bütün maddi ve şekli şartların var olup olmadığını tetkik ederek sunulan delil ve emarelerin ikna edici olup olmamasına göre kararını vermelidir.

D. Özel Denetim İsteminin Hangi Durumlarda Genel Kurul Tarafından Reddedilmiş Sayılacağı Meselesi

TTK m. 438/1 gereğince her pay sahibi, gündemde yer almasa bile özel denetim talebinde bulunabilir. Mezkûr hükümde azınlık hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için gündeme bağlılık ilkesine getirilmiş yerinde ve önemli istisnalardan biri söz konusudur¹²⁸. Bu düzenleme, azınlık hakları sisteminin merkezinde yer alan özel denetçi mekanizmasının işlemesi¹²⁹ ve azınlık haklarından beklenen yararın elde edilebilmesi için gerekli istisnaî bir düzenlemedir. Buna göre, pay sahibinin genel kurulda özel denetim talebinde bulunabilmesi için gündemde bu konuda bir madde bulunması

¹²² Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 77.

¹²³ Pulaşlı, § 22, N. 24; Şener, s. 526.

¹²⁴ Şener, s. 526. Özel denetçi atanması için öngörülen “*şirketin veya pay sahiplerinin zarar uğratıldıklarının ikna edici bir şekilde ortaya konulması*” şartının daha başlangıçta yerine getirilebilmesinin çoğu zaman imkânsız olduğu; mezkûr şartın “*şirketin veya pay sahiplerinin zarar uğratıldıkları konusunda belirtiler bulunması hâlinde*” şeklinde yumuşatılması gerektiği yönündeki eleştiri için bkz. Moroğlu, *TTK Değerlendirme ve Öneriler*, s. 240-241.

¹²⁵ Şener, s. 526.

¹²⁶ Özdamar, s. 58.

¹²⁷ Şener, s. 526-527.

¹²⁸ TTK Genel Gerekçe, s. 44.

¹²⁹ TTK Genel Gerekçe, s. 44.

şart değildir. Öte yandan her pay sahibine tanınan özel denetim istemi, genel kurulun iradesini bağlayan bir öneri hakkı değildir; mezkûr istemin oylanması zorunlu olmakla birlikte genel kurul tarafından reddedilmesi mümkündür¹³⁰. Genel kurulun reddi, özel denetçi talebinin ileri sürülmesinin şekli ve maddi şartlarını değiştirir¹³¹. Nitekim hakkın azınlık hakkına dönüşmesini sağlayan durum da genel kurulun özel denetim talebini reddetmesidir.

Özel denetim istemine ilişkin özel bir karar nisabı öngörülmediği için TTK m. 418 gereğince genel kurul, sermayenin en az dörtte birini karşılayan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin varlığıyla toplanarak hazır bulunanların oy çoğunluğu ile karar verilir. Bu nisabın toplantı süresince korunması şarttır. Bu toplantı ve karar yetersayısı, esas sözleşme ile azınlık aleyhine ağırlaştırılmaz¹³². Genel kurulda bu çoğunluğa ulaşılabilmesi hâlinde, özel denetim istemi reddedilmiş sayılır. Bu hâlde TTK m. 439 gereğince yalnızca sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibari değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri mahkemeden özel denetçi atanmasını isteyebilir (TTK m. 439).

Kanun'un lafzına bakıldığında TTK m. 439/1 gereğince azınlığın özel denetim talebinde bulunabilmesi için talebin haksız bir şekilde reddedilmiş olması gerekmez. Ret kararı haklı dahi olsa azınlık tarafından TTK m. 439'a başvurulması mümkündür. Bir başka ifadeyle, TTK m. 438/1'deki şartların gerçekleşmemesi sebebiyle özel denetim talebinin reddi hâlinde de azınlığı TTK m. 439'a başvurmadan alıkoyma hukukî bir düzenleme yoktur. Böyle bir hâlde şirket, özel denetim şartlarının mevcut olmadığı iddiasında bulunarak bu olguyu ispatlamaya çalışacaktır¹³³. Özel denetime ilişkin ön şart ve maddi şartların oluşup oluşmadığı, yargılama sırasında hâkim tarafından saptanmalıdır.

¹³⁰ TTK m. 438 madde gerekçesi.

¹³¹ TTK m. 439/1 madde gerekçesi.

¹³² Kaya, *Özel Denetim*, s. 79; Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 70; Mahmut Birsnel, "Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları", İmran Ökten'e Armağan, Sevinç Matbaası 1970, s. 643; Orhan Nuri Çevik, *Anonim Şirketler*, 3. Bası, Seçkin Kitapevi 1988, s. 631; Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 307; Paslı, s. 622.

¹³³ TTK m. 439 gereğince mahkemeden özel denetim talebinde bulunulması hâlinde, şirketin mezkûr davaya davalı sıfatıyla katıldığı, ret kararıyla hukuka aykırı davrandığı şüphesiyle davaya muhatap olduğu, iddiayı çürütmek ve ispat yükünü omuzlamak zorunda kaldığı yönündeki haklı eleştirisi için bkz. Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1276.

Genel kurulun her hâlükârda şekli anlamda bir ret kararı almasının beklenmesi, TTK m. 439 ile güvence altına alınmış olan azınlık hakkını etkisiz hâle getirebileceği gibi azınlık haklarının niteliği ile de bağdaşmaz¹³⁴. Dolayısıyla genel kurul başkanının özel denetim istemini gündeme almayarak oylamaya sunmaması şeklinde genel kurul kararının oluşumunu engellemesi de fiilen ret niteliğindedir¹³⁵. Keza genel kurulda özel denetim talebinin açıkça reddedilmeyip özel denetçi tayinine karar verilmesi ancak incelenmesi istenen hususların kısmen ya da tamamen denetimin kapsamı dışında bırakılması da kapsam dışında kalan konu ve olaylara ilişkin olarak genel kurulun reddi anlamına gelmektedir¹³⁶. Aynı şekilde genel kurulca daha önceden alınmış özel denetim kararının uygulanmasının ertelenmesi hâlinde de genel kurulun istemi reddetmiş olduğu kabul edilmelidir¹³⁷. Özetle buradaki genel kurulun reddi kararı, TTK m. 437/5 hükmündeki gibi yorumlanabilir; özel denetim isteminin ertelenmesi veya cevapsız bırakılması hâlleri de ret kararı olarak nitelendirilmelidir¹³⁸.

E. Azınlığın Özel Denetçi Atanması İsteminin Reddine İlişkin Mahkeme Kararının Kesin Olup Olmadığı Meselesi

Pay sahipleri tarafından ileri sürülen özel denetim isteminin genel kurul tarafından reddedilmesi üzerine azınlığın TTK m. 439 gereğince özel denetçi atanması isteminde¹³⁹ bulunduğu bir davada, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, TTK m. 438/1¹⁴⁰ ve 439/2'deki özel

¹³⁴ Kaya, *Özel Denetim*, s. 79.

¹³⁵ Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 314; Kaya, *Özel Denetim*, s. 79.

¹³⁶ Hayri Domaniç, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C: II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Temel Yayınları 1988, s. 748; Paslı, s. 630.

¹³⁷ Moroğlu, *Özel Denetçi*, s. 73; Paslı, s. 630.

¹³⁸ Kaya, *Özel Denetim*, s. 79.

¹³⁹ TTK m. 439 gereğince mahkemeye yapılan başvurunun hukuki niteliği konusu doktrinde tartışmalıdır. Bu hususta doktrindeki farklı görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çağlar, s. 7 vd.

¹⁴⁰ Özel denetim için TTK m. 438'de aranan şartların mevcut olup olmadığı aşamasının genel kurulun ret kararı ile sona erdiği, ikinci aşamada mahkemenin inceleyeceği konuların TTK m. 439/2'de açıkça gösterildiği ileri sürülebilir. Ancak bu yorum genel kurulun her kararının yargısal denetime tabi olması şeklindeki ana ilkeye aykırılık teşkil eder. Zira her ne kadar özel denetim istemi, genel kurulda tartışılmış olsa da ret kararı, en az bir şartın mevcudiyeti bağlamında henüz mahkeme tarafından incelenmemiştir. Mahkeme, ilk aşamada TTK m. 438'deki şartların mevcut olup olmadığını inceleyerek ret kararının haklı mı haksız mı olduğunu değerlendirmelidir; sistemin mantığı budur (Bkz. Tekinalp, *Özel Denetim*, s. 1282).

denetime ilişkin şartların somut olayda var olup olmadığını incelemelidir¹⁴¹. Şartların mevcut olduğu kanaatine varırsa, istem çerçevesinde inceleme konusunu belirleyerek özel denetçi atanmalıdır. Bu durum TTK m. 440/2'de şu şekilde ifade edilmiştir: “*Mahkeme istemi yerinde görürse, istem çerçevesinde inceleme konusunu belirleyerek bir veya birden fazla bağımsız uzmanı görevlendirir. Mahkemenin kararı kesindir.*” Hükümdeki bu ifade sebebi ile mahkemenin vereceği her kararın kesin hüküm teşkil edip etmediği hususuna ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, mevcut düzenleme karşısında mahkemenin kararının kesin olup olmamasının ret ve kabul kararları bakımından farklı şekillerde yorumlanamayacağı; ancak yapılacak bir değişiklik ile bunun önünün açılmasının yerinde olacağı ileri sürülmüştür¹⁴². Diğer görüşe göre ise, özel denetim isteminin mahkemece reddedildiği durumlarda, mahkeme kararının kesin hüküm teşkil etmemesi gerekir¹⁴³.

Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi üzerine azınlık tarafından açılan özel denetçi atanmasına ilişkin davanın reddi hâlinde, kararın kesin hüküm teşkil etmesi, azınlığın başvurabileceği başka bir mekanizmanın kalmaması neticesini doğurur. Bu durum, azınlık pay sahiplerinin menfaatlerinin zedelenmesine neden olacağı gibi, kanunun azınlık haklarının etkinleştirilmesi amacına da ters düşer¹⁴⁴. Hükümün lafzına bakıldığında da kanun koyucunun özel denetim isteminin mahkemece kabulü

¹⁴¹ TTK m. 439/1 madde gerekçesi.

¹⁴² Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi*, C. II, 3. Bası Adalet Yayınevi 2018, s. 1650; Gözde Engin Günay, *Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Özel Denetim*, On İki Levha Yayınları 2018, s. 203; Fatih, Yurtbaşı, *Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim*, On İki Levha Yayıncılık 2019, s. 259. Benzer yönde bkz. Narbay, *Özel Denetim Şartları*, s. 321.

İlk derece mahkemesinin özel denetim isteminin reddine ilişkin verdiği kararın da kesin hüküm teşkil ettiği yönünde bkz. Yargıtay 11. HD. 2018/3448 E. 2019/7870 K. Mezkûr Yargıtay kararına ilişkin karşı oy yazısında ise “*Madde metninde de açıkça ifade edildiği üzere mahkeme kararının kesin olması, mahkemece özel denetçi atanmasına karar verilmesi, davanın kabulü durumu için düzenlenmiştir. Mahkemece, davanın kabulü dışında bir karar verilmesi halinde kararın kesinliğinden söz edilmesi, T.C. Anayasası'nın 36. maddesinde ifade edilen adil yargılanma ve hukuki güvenlik hakkının ihlali sonucunu doğurabilecektir.*” ifadesine yer verilmiştir. Aynı yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 11. HD. 2019/539 E. 2019/7422 K.; 11. HD. 2018/780 E. 2019/5546 K.; 11. HD. 2016/9407 E. 2018/2607 K. Ancak burada belirtmek gerekir ki bu Yargıtay kararları oy birliği ile alınmamış olup kararın kesin hüküm teşkil etmesinin davanın kabulü hâlinde geçerli olduğuna dair karşı oy yazıları mevcuttur.

¹⁴³ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, N. 1017f; Çağlar, s. 15-16.

¹⁴⁴ Çağlar, s. 15-16.

hâlinde, sürecin kesintiye uğramaması ve gecikmemesi motivasyonu ile hareket ettiği anlaşılmaktadır¹⁴⁵. Kanaatimizce de azınlık hakkının etkinliğinin artırılması için özel denetim istemine ilişkin sürecin, mahkemenin reddi hâlinde tikanıp kalmaması gerekir. Azınlığın çoğunluk karşısında korunması ve menfaatlerinin zarar görmemesi açısından, mahkemenin ret kararı hâlinde kararın kesin hüküm teşkil etmeyeceği, hükmün lafzının da bu yorumun önünü açacak nitelikte olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu hususta tereddüte mahal vermemek için, mahkemenin ret kararına karşı kanun yolunun açık olduğunun hükümde daha net şekilde ifade edilmesi isabetli olur.

SONUÇ

Özel denetim müessesesi -özellikle sorumluluk davasında kullanılmak üzere- belirli işlemlerin veya olayların aydınlatılması ve bunların mevcudiyetini ortaya koyan delillerin toplanması fonksiyonunu üstlenir. Genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi halinde şirket ile TTK m. 439 gereğince talepte bulunan azınlık, özel denetimin gerekliliği hususunda ihtilaf içindedir ve bu ihtilafın mahkeme tarafından çözülmesi gerekir. Genel kurulun reddi üzerine mahkemeye başvurabilecek olanlar, halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri ve paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon olan pay sahipleridir (TTK m. 439/1). Mezkûr düzenleme ile «*nominal azınlık*» şeklinde tabir edilen «*paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahiplerine*» de özel denetim isteminde bulunma hakkı tanınmıştır. Ancak bir milyon Türk Lirasının, şirkette esas sermayenin çoğunluğuna tekabül etmesi hâlinde, mezkûr kişi veya kişiler bu nominal değer ile özel denetime ilişkin gerekli oy çoğunluğuna sahip olacağından, hiç kuşkusuz teknik anlamda bir azınlığın varlığından söz edilemez. Dolayısıyla böyle bir durumda, bu grup TTK m. 439 gereğince azınlığa tanınan özel denetçi atanması talebinde bulunamamalıdır. Zaten özel nitelikli bu azınlık grubunun öngörülmesindeki esas gaye, büyük sermayeli şirketlerde orana bağlı azınlığın oluşturulmasının çok güç olmasından hareketle, özel denetime ilişkin azınlık hakkının bertaraf olmasını engellemektir.

Mahkemeden özel denetçi isteminde bulunan azınlığın, özel denetimin talep edildiği genel kurul toplantısına katılması, genel kurulda bu yönde bir talebinin bulunması veya genel kurulun özel denetim istemini ret kararına karşı itirazda bulunması ve buna ilişkin muhalefetini tutanağa geçirtmesi

¹⁴⁵ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, N. 1017f; Çağlar, s. 15-16.

gerekmaz. Bunun yanı sıra özel denetim isteminin görüşüldüğü genel kurulda çekimser kalması hâlinde dahi azınlık, mahkemeden özel denetim isteminde bulunabilmelidir. Ancak özel denetim istemine ilişkin genel kurul toplantısında olumsuz oy kullanan azınlık pay sahibinin, aynı konuda TTK m. 439 gereğince mahkemeden özel denetim talebinde bulunması hâlinde, bu durumun çelişkili davranış yasağının ihlâline yol açıp açmadığının mahkemece değerlendirilmesi gerekir. Mahkeme, talebin TMK m. 2 ile bağdaşıp bağdaşmadığına ilişkin takdir yetkisini kullanırken bunun sınırlarını dikkatli bir şekilde belirlemeli; genel kurulun reddi üzerine özel denetim talebinde bulunan azınlığın, burada korunması gereken hukukî bir menfaatinin olup olmadığını incelemelidir. Netice itibarıyla, hakkını dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanmayan veya açıkça kötüye kullanan azınlığın talebi, hukuk düzeni tarafından korunmamalıdır. Ancak bu değerlendirme yapılırken çelişkili davranış yasağının uygulama alanını olabildiğince sınırlı tutmak gerekir.

Özel denetim istemi, hakkın kötüye kullanılmasını ve şirketin zarara uğratılmasını önlemek amacıyla TTK m. 438/1 uyarınca bir ön şarta ve bazı maddi şartların varlığına bağlı tutulmuştur. TTK m. 438 gereğince genel kurulun kabulü üzerine açılacak dava ile TTK m. 439 gereğince azınlık tarafından açılacak özel denetçi atanması istemli dava birbirinden farklıdır. TTK m. 439 gereğince azınlığın özel denetçi atanması isteminde bulunması hâlinde, TTK m. 438'deki bu şartların aranıp aranmayacağı meselesinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Her ne kadar birçok bakımdan farklı esaslara tâbi olsalar da TTK m. 438 ile TTK m. 439 hükümlerinin birbiri ile bağlantılı olduğunu kabul etmek gerekir. Şöyle ki iki hüküm de özel denetim talebine ilişkin olup istemin genel kurul tarafından kabulü veya reddi şeklinde iki ihtimali ele alan, birbirinin devamı niteliğinde düzenlemelerdir. Mezkûr şartların öngörülmesindeki amaç, azınlığın özel denetim istemi için de korunmaya değerdir. Dolayısıyla TTK m. 438'de aranan şartlar açısından bu iki düzenlemeyi eş tutmak gerekir. Zira özel denetim talebinin şirketin mutlak işleyişini sekteye uğratan, şirketi uzun süre meşgul eden yüksek maliyetli bir dış müdahale olduğu göz önünde bulundurulduğunda, azınlığın TTK m. 438'deki şartlar aranmaksızın özel denetim talebinde bulunması, suistimallere son derece açık bir durum yaratır. Bunun yanı sıra bahsi geçen hakkın azınlık tarafından talep edilmesi, hakkın tali niteliğini etkilememelidir.

Bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasına ilişkin şartın sağlanması için TTK m. 437/5 gereğince mahkemeye başvuru yolunun

tüketilmiş olması gerekmez; hakkın pay sahibi tarafından genel kurulda ileri sürülmesi yeterlidir. Zira TTK m. 437/5'te öngörülen dava açma hakkı, bilgi alma veya inceleme talebinin haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi ya da cevapsız bırakılması üzerine gündeme gelen, pay sahibinin kanunen tanınan maddi hakka kavuşmasını olanaklı kılan, "hakkı kuvvetlendirmek" amacıyla getirilen bir yaptırım aracıdır.

Kanun'un lafzına bakıldığında TTK m. 439/1 gereğince azınlığın özel denetim talebinde bulunabilmesi için talebin haklı sebep olmaksızın reddedilmiş olması gerekmez. TTK m. 438/1'deki şartların gerçekleşmemesi sebebiyle özel denetim talebinin reddi hâlinde dahi azınlık TTK m. 439 gereğince talepte bulunabilir. Böyle bir hâlde şirket, özel denetim şartlarının mevcut olmadığı iddiasında bulunarak bu olguyu ispatlamaya çalışmalıdır. Öte yandan azınlığın özel denetçi atanması isteminde bulunabilmesi için, genel kurulun şekli anlamda bir ret kararı alması da beklenmemelidir. Aksinin kabulü, TTK m. 439 ile güvence altına alınmış olan azınlık hakkını etkisiz hâle getirebileceği gibi azınlık haklarının niteliği ile de bağdaşmaz. Bu bağlamda, genel kurul başkanının özel denetim istemini gündeme almayarak oylamaya sunmaması, genel kurulca daha önceden alınmış özel denetim kararının uygulanmasının ertelenmesi ile incelenmesi istenen hususların kısmen ya da tamamen denetimin kapsamı dışında bırakılarak özel denetçi tayinine karar verilmesi de genel kurulun reddi olarak kabul edilmelidir.

Mahkemece verilecek özel denetime ilişkin kararın kesin olacağı yönündeki TTK m. 440/2 hükmünün, kararın reddini de kapsayıp kapsamadığı düzenlemenin lafzı gereğince tartışmaya açıktır. Genel kurul tarafından özel denetim istemi reddedilen azınlığın başvurusu üzerine açılan davanın reddine yönelik kararın kesin hüküm teşkil etmesi hâlinde, azınlığın işletebileceği başka bir mekanizma kalmaz. Bu durum, azınlık pay sahiplerinin menfaatlerinin zedelenmesine neden olacağı gibi, kanunun azınlık haklarının etkinleştirilmesi amacına da ters düşer. Hükmün lafzına bakıldığında da kanun koyucunun özel denetim isteminin mahkemece kabulü hâlinde, sürecin kesintiye uğramaması ve gecikmemesi motivasyonu ile hareket ettiği anlaşılmaktadır. Kanaatimizce azınlığın çoğunluk karşısında korunması ve menfaatlerinin zarar görmemesi açısından, mahkemenin ret kararı hâlinde kararın kesin hüküm teşkil etmeyeceği, hükmün lafzının da bu yorumun önünü açacak nitelikte olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu hususta tereddüte mahal vermemek için, mahkemenin ret kararına karşı kanun yolunun açık olduğunun hükmünde daha net şekilde ifade edilmesi isabetli olurdu

KAYNAKÇA

- Aday N, “Anonim Şirkette Özel Denetçi”, *Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan*, Mitos Yayınları 1995, s. 21-47.
- Akbay D, “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Konusu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 2019, <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/51788/644547>>, Erişim Tarihi 5 Aralık 2022, s. 629-660.
- Akyol Ş, “Venire Contra Factum Proprium”, *Prof. Dr. F. Eren’e Armağan*, Yetkin Kitabevi 2006, s. 77-96.
- Altaş S, *Şirket Denetimi (Bağımsız Denetçi, Denetçi ve Özel Denetçi)*, Seçkin Yayıncılık 2015.
- Altay S A, “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Sempozyumu, *GSÜHFD*, (2) 2013, <https://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/GUHFD-2013_2.pdf>, Erişim Tarihi 5 Aralık 2022, s. 55-76.
- Ansay T, *Anonim Şirketler Hukuku*, 6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları 1982.
- Aydın A, “Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlığa Karşı Korunması”, *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yıl Armağanı*, 2. Bası Beta 2001, 29-51.
- Aydın S, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(9) 2014, s. 67-89 (Aydın, S).
- Ayhan R / Çağlar H / Özdamar M, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 2021.
- Birsel M T, “Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları”, *İmran Ökten’e Armağan*, Sevinç Matbaası 1970, s. 623-659.
- Can M E, “Azlığın Genel Kurulun Toplantıya Çağırılması ve Gündemin Belirlenmesi Konusundaki Yetkileri”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014 s. 75-96.
- Çağlar H, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteminin İlk Derece Mahkemesi Tarafından Reddi Kararı Kesin Midir?”, *AHBV Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Dergisi, 25(1), 2021, <<https://dergipark.org.tr/en/pub/ahbvuhfd/article/870927>>, Erişim Tarihi 5 Aralık 2022, s. 3-17.

- Çamoğlu E, “Anonim Ortaklık Genel Kurlunu Toplantıya Kimler Çağırır?”, *Yargı Dünyası*, 204(1), s. 11-18.
- Çevik, O N, *Anonim Şirketler*, 3. Bası, Seçkin Kitapevi 1988.
- Demirkapı E, “Anonim Şirketin Denetimine İlişkin Esaslar Işığında Azınlığın (Azlığın) Denetçinin Değiştirilmesini Dava Hakkı”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 97-138.
- Domaniç H, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C: II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Temel Yayınları 1988.
- Dural H A, “Anonim Şirkette Olumsuz Azınlık Hakları Düzenlemesi”, *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı*, Beta Yayınları 1999, s. 179-192.
- Falcıoğlu M. Ö, “Azlığın Yönetim Kurulunda Temsili”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 139-175.
- Forstmoser P / Meier-Hayoz, A /Nobel, P, *Schweizerisches Aktienrecht*, Stämpfli Verlag 1996.
- Göktürk K, *Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları (Anonim Şirketlerden Oluşan Topluluklar Bakımından)*, Adalet Yayınevi 2015.
- Günay G E, *Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Özel Denetim*, On İki Levha Yayınları 2018.
- Güven Ş, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketler Hukukunda Özel Denetim, *Çankaya University Journal of Law*, 7(2), Kasım 2011, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45456>>, Erişim Tarihi 5 Aralık 2022, s.133–175.
- Helvacı M, “Anonim Ortaklıkta Ticaret Kanunundan Kaynaklanan Azınlık Haklarının Hukuki Niteliği ve Tanımı”, *Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınevi 1998.
- İmregün O, *Anonim Ortaklıklar*, 4. Bası, Yasa Yayınları 1974 (Anonim Ortaklıklar).
- İmregün O, *Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet*

- Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunları Telif Çareleri*, İsmail Akgün Matbaası 1962. (Menfaat İhtilafları).
- İmregün O, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, 8. Baskı, Evrim Dağıtım 1987. (Kara Ticareti).
- Karasu R, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, *Batider*, 23(2), 2005, s. 73-114.
- Kaşak E, *Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar*, On İki Levha Yayıncılık 2019.
- Kaya A, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*, Banka ve Tic. Huk. Araş. Enst Yayınları 2001 (Kaya, Bilgi Alma).
- Kaya A, “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 31(1), s. 61-83 (Kaya, Özel Denetim).
- Kırca İ /Şehirli Çelik F /Manavgat Ç, *Anonim Şirketler Hukuku C.1*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınevi 2013.
- Kunz P V, Zur Subsidiarität der Sonderprüfung, *SJZ 1996*.
- Martinez L, *Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht*, Schulthes Verlag 2006.
- Moroğlu E, Anonim Ortaklıkta Azınlık Pay Sahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenle Feshi, *Makaleler I*, On İki Levha Yayınları 2006, s. 89-102. (Moroğlu, Haklı Nedenle Fesih).
- Moroğlu E, Anonim Ortaklıkta Çoğunluk Pay Sahiplerinin Azınlık ve İmtiyazlı Pay Sahiplerine Karşı Korunması, *Makaleler I*, On İki Levha Yayınları 2006, s. 215-224. (Moroğlu, Pay Sahiplerinin Korunması).
- Moroğlu E, Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi, *Makaleler I*, İstanbul 2006, s. 65-88. (Moroğlu, Özel Denetçi).
- Moroğlu E, *Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve Uygulama Kanunu Tasarısı, Değerlendirme ve Öneriler*, On İki Levha Yayıncılık 2009. (Moroğlu, TTK Değerlendirme ve Öneriler).
- Narbay Ş, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan*, Birinci Cilt, Vedat Kitapçılık 2007, s. 287-327 (Narbay, Özel Denetim Şartları).
- Narbay Ş, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim*, On İki Levha Yayıncılık 2010 (Narbay, Özel Denetim).
- Özdamar M, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 45-74.
- Özkan Ö, “Türk ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Özel Denetçi Atanması”, *Batider*, 20(2), 1999.
- Öztek S, *Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 36/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986.
- Paslı A, “Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi Tayini”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. I, Beta Basım Yayın 2003, s.611-647.
- Poroy R /Tekinalp Ü /Çamoğlu E, *Ortaklıklar Hukuku I*, 14. Bası, Vedat Kitapçılık 2019.
- Pulaşlı H, *Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Adalet Yayınevi 2012 (Pulaşlı, Şirketler).
- Pulaşlı H, “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Özel Denetim İsteminin Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık 2017, s. 589-612 (Pulaşlı, Mukayeseli Hukuk).
- Pulaşlı H, *Şirketler Hukuku Şerhi*, C. II, 3. Bası Adalet Yayınevi 2018 (Pulaşlı, Şerh).
- Sert Canbolat S, “Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının İncelenmesi”, *TBB Dergisi*, 74, 2008, <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-74-389>>, Erişim Tarihi 05 Aralık 2022, s. 158-190.
- Şener O H, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, Ders Kitabı, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık 2019.
- Tekil F, *Şirketler Hukuku*, Alkım Yayınevi 1989.
- Tekinalp Ü, “Özel Denetim Talebinin Genel Kurul Tarafından Kanuna Uygun Olarak Reddedilmesi Hâlinde Anonim Ortaklığın Kendini Koruması

Sorunu”, *Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan*, On İki Levha Yayıncılık 2019, s. 1275-1284 (Tekinalp, Özel Denetim).

Tekinalp Ü, “Otuz Yıllık Uygulamanın Işığında Azınlık Hakları Sisteminin ve Uygulamasının Değerlendirilmesi”, *Türk Ticaret Kanunu’nun 30 Yıl Semineri*, İstanbul 1988 (Tekinalp, Azınlık Hakkı).

Ulaş Kısa S, “Anonim Ortaklıkta Yaşanan Çıkar Çatışmasının Azınlıkta Kalanlara Zarar Vermemesi İçin Öngörülen Hukuki Araçlar”, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. I, Beta Yayınları 2003.

Ulusoy E, “Anonim Şirketlerde Azınlık Pay Sahiplerinin Şirketten Çıkarılması”, Ulusoy, Erol (ed.), *Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları*, Bilge Yayınevi 2014, s. 1-44.

Weber R H, *Basler Kommentar*, OR 2, Art.530-1186, 2. Auflage, Basel 2002.

Yurtbaşı F, *Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim*, On iki Levha Yayıncılık 2019.